

Farella

Revista de Llançà

ASSESSORAMENT I GESTIÓ
CORREDORIA D'ASSEGURANCES

FISCAL

LABORAL

LEGAL

COMPTABLE

C. D'ASSEGURANCES

FINANCERA

Av. Pau Casals, 23 1er 4^a • 17490 Llançà • Tel. 972 12 03 02 • Fax 972 12 03 02 • garbi@garbiassessors.com • www.garbiassessors.com

FARELLA

Revista de Llança
Núm. 25
Desembre 2007
Preu: 3 €

Arxiu
Municipal
de Llança

*mots
al
vent*

JOSEP M. SALVATELLA

■ *Claror del matí*

R

es no és igual si han salpat els llaguts,
just desvetllats amb el crit de l'albada.
Flameja l'aigua de musc i rovell,
llum en la llum, gerd espígol i malva.
Minves d'hivern, quan la mar se'ns adorm
i les absències es palpen a l'aire...

Res no és igual. Han salpat els llaguts
i el port s'ensonya, tocat de recança;
prou tornaran, gavinots renouers,
estol inquiet, al tombant de la tarda.
Res no és igual si han salpat els llaguts,
hi ha un poc de tu en cada amarra desada.

AJUNTAMENT
DE LLANÇA

Impressió
Gràfiques PUJOL
Figueres

Dip. Leg.: GI-1327/95
Amb la col·laboració de

Diputació de Girona

Portada:
VELES EN MAR,
de Josep Malats.

SNT

■ Refugiats a Can Marly

El 18 de febrer de 1937, el diari *La Vanguardia* publicà una carta de Sebastien Faure, polític i pedagog francès, de línia anarquista, amb el títol "*Colonia infantil bajo la égida del Comité pro España Libre*". Informava, bàsicament, d'haver habilitat aquest comitè l'edifici de can Marly, de Llançà, per tal d'acollir una colònia de nens i nenes refugiats de guerra. La colònia s'anomenà "*Ascaso-Durruti*", en honor dels dirigents anarquistes. Van començar amb uns cinquanta infants, però un mes després ja arribaven al centenar.

Al llibre *Refugiats/des (1936-39)*, de Mercè Borràs i Dòlera, hi ha una entrevista amb Maria Ayuso, educadora de Girona que es féu càrrec de la colònia. La directora era Paula Felsten; l'encarregada de la neteja, Carmen Sánchez. Comptaven també amb la col·laboració d'un mestre d'Àvila, que tenia cura de l'ensenyament dels més grans. Maria Ayuso comentava en l'esmentat llibre: "Quan no anaven a l'escola, a l'hivern jugaven pels camps entre les vinyes i a l'estiu, a la platja. Allí sí que

patia, jo, perquè n'hi havia que es ficaven massa endins i com que no sé nedar...". "Vam arribar a tenir cap a dos-cents infants. Tal com anaven bombardejant el centre de la península, ens anaven enviant nens. Gairebé tots eren de Madrid o rodalies, llevat de dos o tres bascos". "Vam ser allà fins que l'aviació va començar a bombardejar, cap al final de la guerra. Llavors la mainada sí que tenia por, sobretot a la nit, si els havia de despertar per baixar al soterrani de la casa, que ens servia de refugi. La majoria van marxar cap a l'estranger, a França i a Rússia. Jo vaig preferir tornar a Girona...".

Tal vegada alguns llançanencs se'n recordin d'això, pocs, és clar. Can Marly, casa senyorial voltada d'ampli jardí, amb tota una problemàtica al darrere de la família opulenta vinguda a menys, ens aportà anys més tard, cada estiu, les *residentes*, que feien anar de bòlit els nois del poble. Eren els anys cinquanta i el casal s'havia convertit en la Residencia de Educación y Descanso "*Álvarez de Castro*". Avui dia, la concurrència és menys espectacular –matrimo-

nis i famílies de tot l'Estat– a l'anomenada Residencia del Temps Lliure, que depèn de la Generalitat.

Una llarga història la d'aquest edifici singular, amb els seus brillants teulats de ceràmica verda, roja i groga. Potser l'etapa de la Colònia "*Ascaso-Durruti*" sigui la menys coneguda.

ARXIU

■ De Llançà a Muret: els càtars

Albigesos, càtars, templers, rosacreus, serafites, melquites... Em pensava que tot això ja era història. Formes diverses de la religió, heretgies o fot-li com vulguis, pretèrites. Creia que dels càtars, per exemple, se n'havia perdut la mena amb la crema de Montsegur, un castell perdut en la boira dels segles, a només cent vuitanta quilòmetres de Llançà.

El cas és que mesos enrere va visitar l'Ajuntament un singular representant del catarisme, el beat Yohann Berelavskiy, i va deixar-hi el llibre, en traducció castellana, *Los cátaros: misterios de los Perfectos*. Algú l'ha llegit. I vet aquí que així sabem que existeix el Centre Càtar a Catalunya, a Barcelona, és clar, i que el dit beat Yohann, amb més de tres-centes obres escrites –costa de creure–, capacitat per llegir en el llibre de la vida i metge d'ànimes, ha viscut –no sé si encara és així– força temps a Llançà. Molts dels seus escrits vénen datats amb el topònim Costa Brava al davant, qui ho diria...

Veritat o mentida, així s'explica: "He intentat, amb l'ajut de mitjans celestials, llegir els papirs fragants càtars. He penetrat en l'arcà més profund, en allò més secret dels càtars. Vull presentar-los al món tal com són, no com apareixen en les imaginacions deformades dels inquisidors que els odiaven i en les cròniques històriques descaradament parcials. De fet, avui dia res no n'ha quedat d'aquells càtars. Sembla que no hi hagi cap càtar. Però jo no ho diria així, sinó: res no ha quedat al món, a part del catarisme".

Diu també, el suposat beat, que la Mare de Déu s'aparegué a Bernadette Soubirous, a Lorda –Lourdes–, el 1858, en el mateix lloc on, sis-cents anys abans, havien mort en foguera més de mil càtars, fugits de Tolosa sota la persecució dels croats francesos. El tantes vegades execrat Simó de Montfort: més de cinquanta mil cremats en aquelles terribles campanyes pel Llenguadoc. Interessant la descripció que fa Berelavskiy del cabdill croat: "Dèbil, baixet, amb *sexappeal*, però un calçasses... Darrera d'ell, i de les croades, una noia de poble, Alicia. Simó no va guanyar cap batalla contra els càtars. Envoltaven una ciutat, un castell, i esperaven la canícula ardent de l'agost. Després de la rendició... les fogueres. Així, Lavaur, Menerba, Montsegur, Termes...". "Joana d'Arc del diable, baixeta, pàl·lida, histèrica, moixa de nas xato, Alicia organitzava els incendis i les carnisseries. Vexada i apallissada en la infantesa

pel seu pare, descarregà l'odi parricida damunt dels càtars...". "Has de reprimir els enemics de la fe, Simó. La història i el papa t'ho agrairan. Els heretges són gentussa. No siguis dèbil...".

El catarisme –el Bé i el Mal, Déu i el diable, el cos i l'ànima, el menyspreu pel dolor físic, la virginitat, els perfectes, el Sant Grial...–, una llegenda plena de misteris. Però les ambicions polítiques, la pressió del Vaticà... La batalla de Muret (1213), perduda pel nostre rei Pere I, el Catòlic, després d'una nit de disbauxa i sexe, davant Simó de Montfort. Maria Aurèlia Capmany recreà per al teatre aquests mítics i sagnants episodis, la fi dels càtars i del monarca, a *L'ombra de l'escorpi*. Recordo perfectament l'obra de quan la vam muntar i representar a Llançà i altres pobles, amb el grup Llevant, el 1976, any de recuperar identitats.

"En Pere, rei d'Aragó i senyor de Montpeller, qui per sa follia fou mort a Morell", diu un altre Pere, el Cerimoniós, a la seva *Crònica*. El cas és que un cop em vaig arribar a Muret, des de l'Aran, Garona avall, amb la dèria d'aquella batalla al cap, i em va ser difícil de trobar un testimoni d'aquell fet de guerra tantes vegades esmentat en els nostres llibres. Només, després de molt cercar, un molt senzill i envellit monòlit, als afores de la vila, en una cruïlla, recordava el fet. La decepció fou notable. Potser som poca cosa, ves...

Entrevista a Francesc Buxeda i Aliu, periodista Sensibilitat al servei de la informació

CARLES MOLINS

Apoc de començar l'entrevista, em vaig adonar que en Francesc era una persona amb les idees clares i que tenia les paraules justes per expressar-les d'una forma exacta i contundent. Aquest llançanenc, que ara fa catorze anys marxà cap a Barcelona a la recerca d'un seu somni, m'anà mostrant un bon reguitzell de qualitats que, de ben segur, l'han ajudat a conquerir-lo. Sensibilitat, inquietuds, capacitat per liderar projectes i facilitat de paraula, han contribuït a poder crear-se un espai propi en els mitjans de comunicació.

– En quin moment t'adonares que volies dirigir la teva vida cap a la professió de periodista? Quines influències, a favor o en contra, vas rebre per tal de poder-t'hi obrir camí?

– La veritat és que jo anava encaminat cap a veterinari, fins que un dia en Marc Torrent em va demanar si el volia ajudar a presentar discos en el que era l'embrió de Ràdio Llançà. Per a mi va ser un descobriment, l'accés a un món desconegut, ple de possibilitats. Més tard, amb divuit anys, em vaig presentar a un concurs de Ràdio Ser Empordà. El director d'aquella època, l'Eduard de la Peña, em va obrir la porta al món professional.

– La tasca de periodista és important i valorada i, com gairebé totes les professions universitàries, sense massa sortida laboral. Explica'ns la teva experiència personal.

– L'estabilitat laboral i professional l'he hagut de suar. Tenia clar què volia, sempre he estat constant i he tingut la sort de comptar amb el suport de la meua família, en tots els sentits... Encara a hores d'ara, en aquesta professió, algunes empreses no s'avergonyeixen dels

sous que paguen. Però també és difícil trencar amb la dinàmica del "cobro el que sigui, però com a mínim hi tinc un peu dins"... Jo també ho he fet.

– Ens expliques amb més detall en què consisteix la teua feina?

– La meua responsabilitat actual com a director consisteix a coordinar la quinzena de professionals del programa, orientar i decidir-ne els continguts. A més, també faig el guió de les presentacions dels reportatges i hi poso la veu. Sempre que puc, acompanyo els equips de gravació en les seves sortides, per no perdre el contacte amb la realitat que mostrem.

– El fet que la teua veu i la teua forma d'entendre la vida arribi a un gran nombre de persones, emfatitza i carrega de responsabilitat la tasca que realitzes?

– Informar és una gran responsabilitat. I no només pel que es diu, sinó sobretot per la dimensió que adquireix el missatge. I més en el mitjà televisiu. Per això, el format de *Entre línies* es basa en les històries properes, explicades pels mateixos protagonistes i el seu entorn. Sorprengui o no, allò que expliquem són bocins de realitat.

– Fa uns anys, treballaves a la ràdio. La prefereixes a la TV com a mitjà per exposar notícies i debatre temes d'actualitat?

– Mira, si féssim un simil amb el món de l'il·lusionisme, la ràdio seria el barret de copa i la televisió, el conill. La màgia està en saber comunicar. La ràdio ha estat la meua escola i la televisió m'ha consolidat com a professional. Triar seria injust.

– També referent al binomi ràdio-televisió. Quin dels dos mitjans resulta un millor àmbit

de formació del professional del periodisme?

– Per mi, tots són vàlids, sempre que siguin locals. Si per mi fos, totes les pràctiques dels universitaris s’haurien de fer per força en aquests mitjans. En aquest món s’hi ha d’accedir des de la humilitat, amb esforç i coneixements generals.

– Un altre mitjà de difusió: la premsa escrita. Hi has tingut alguna experiència professional o t’ha passat pel cap d’endinsar-t’hi?

– Una de les meves passions de sempre ha estat escriure. En aquest sentit, vaig col·laborar poc temps en el setmanari *Empordà*. També vaig ser a la primera etapa de l’Agència Catalana de Notícies, com a responsable de cultura. Un projecte que els mateixos fundadors van ferir de mort. I, més recentment, he escrit el llibre *Repassada al Fòrum*, per encàrrec del diari electrònic *E-notícies*.

– Com que a vosaltres, els periodistes, no se us escapa res, m’agradaria que triessis una notícia, la que t’hagi impactat més, destacada de la resta, dels mitjans de comunicació.

– Per mi, la rapidesa amb què avança la societat actual és la notícia de les notícies. Ben a prop nostre, sovint de manera imperceptible, hi ha algú que s’adapta al nou medi, que intenta sobreviure, generant, potser sense ser-ne conscient, més d’un titular anònim. Per això m’interessen tant les històries particulars, les noves maneres d’entendre la vida, de viure-la, de crear nous hàbits.

– Voldríem conèixer l’agenda diària d’un periodista... Per exemple, la teva.

– La meva agenda la dicten les reunions organitzades, les desorganitzades, els temes que surten a la primera o a la segona i, sobretot, els que no surten. Les audiències de consulta obligada i, cas relatiu, les trucades. Algun premi i,

CARLES MOJINS

per sort, pocs clatellots... Però tinc sort del meu fill Martí, que és l’únic que em fa anar a l’hora.

– T’has especialitzat en algun camp concret del periodisme?

– Potser, per temps dedicat i experiència, els reportatges de televisió. Però no ha estat premeditat.

– Com t’agradaria omplir el teu temps lliure?

– L’esport, per mi, és una de les millors vàlvules d’escapament. Les curses de muntanya, la BTT, les travesses amb el meu germà Isaac. També, visitar la família. O restar un cap de setmana sencer a casa amb el meu nen.

– Alguns projectes que t’agradaria dur a terme.

– De ràdio, sempre estic disposat a fer-ne. De televisió, hi ha algunes idees que dansen.

També tinc embastat algun llibre de poesia i un parell d'assais que m'agradaria publicar.

– **El nostre poble forma part del nostre ser. Què és el que més enyores quan et trobes lluny o fa dies que no hi véns?**

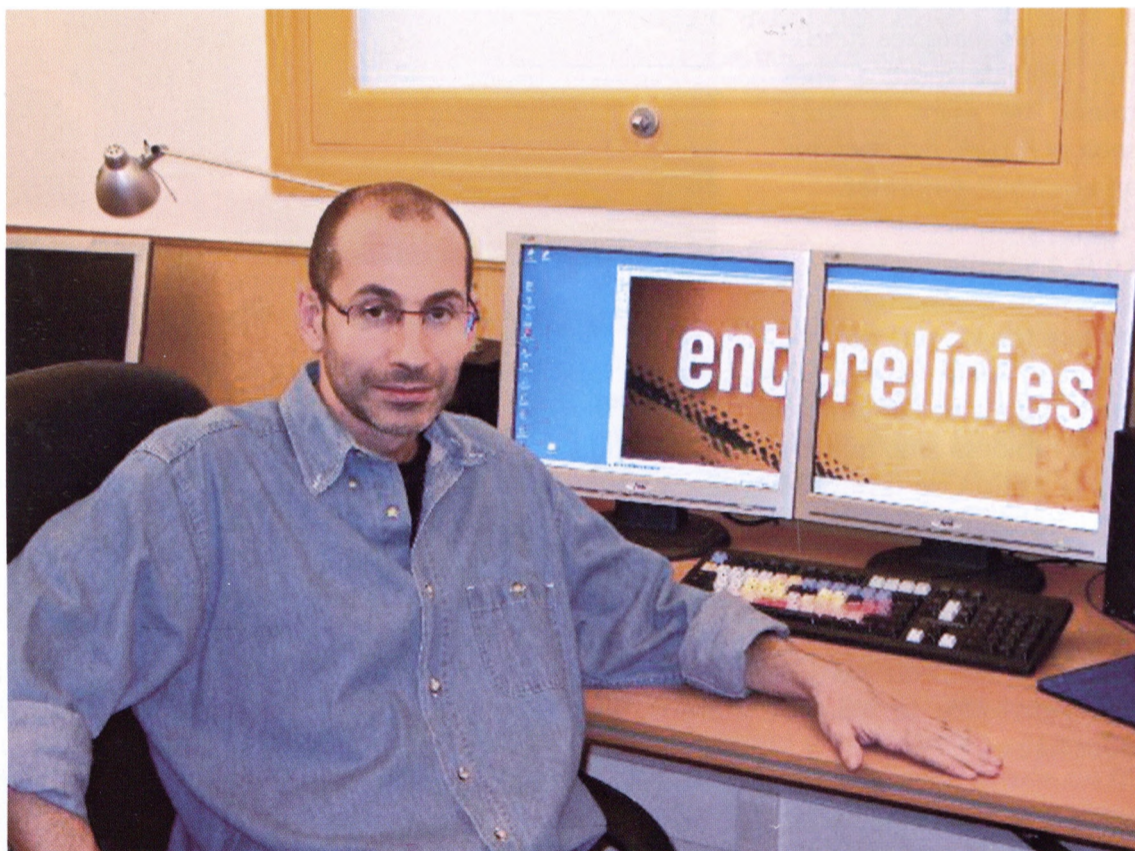
– Jo crec que, pels que fa temps que vivim fora, el poble és el que més s'assembla a una pàtria. Hi queden els records d'infantesa, la família, els amics, els gustos, les olors... Ara que hi torno més sovint, intento recuperar-ho tot. Però m'emprenen molt segons quins canvis en nom d'això que en diuen evolució.

– **Sobretot quan es fan les primeres passes en l'àmbit professional, es té tendència a prendre**

models. Algun veterà dels mèdia t'ha cridat especialment l'atenció?

– He tingut la sort d'acabar treballant, entre altres, al costat de professionals que he admirat sempre, com en Ramon Pellicer i la Júlia Otero. Si, a més a més, en coneixes també la dimensió i la qualitat com a persones, com és el cas, no puc demanar més.

Per acabar, he retrobat una persona, vell conegut, que aconsegueix fer córrer lleuger el temps, tot recordant els seus orígens, els esforços que costa aconseguir els objectius que un es proposa, sense perdre el rumb ni crear contradiccions en les pròpies idees i valors. I que, en definitiva, esbossa amb claredat quins són els seus ideals de futur. Tot plegat, una experiència grata i enriquidora, difícil d'oblidar.

CARLES MOLINS

El territori de Sant Quirze a l'època moderna -1a part

■ L'establiment del convent de Sant Quirze de Colera a Joan Mallol. Any 1598

JOAN BADIA-HOMS
RAMON FINA FIGUERAS

El monestir en una perspectiva de la dècada de 1970. En primer terme, les construccions del mas, sobre l'anomenat palau de l'abat, un bon exemple d'arquitectura tradicional.

És un fet ben conegut que cap a la fi del segle XVI, concretament l'any 1592, el papa Climent VIII reorganitzà els monestirs dels regnes de Felip II, a petició del rei, amb l'agregació dels que havien caigut en decadència a les cases monàstiques encara amb certa vitalitat. El monestir de Sant Quirze de Colera (juntament amb el de Sant Llorenç del Mont o de Sous) s'annexionà a l'abadia de Sant Pere de Besalú. D'aquesta manera varen desaparèixer els monjos benedictins de Sant Quirze, on només s'hi quedà un frare o un prevere per al servei religiós de la població del terme. Des d'aquest moment, doncs, la comunitat de Besalú administrà les rendes del patrimoni de l'antiga abadia de Sant Quirze, el seu territori més oriental de l'Albera. A Sant Pere de Besalú hi havia un monjo denominat "cambrer de Sant Quirze", que s'ocupava d'aquests interessos.

Jeroni Pujades (1568-1635), a la seva *Crònica*, rememora una visita que va fer a Sant Quirze, informació de primera mà que testimonia el

declivi de la comunitat en els seus darrers anys: "... así los alcancé yo, a los monges, en el año 1584 a los quinze de mi edad que subí allá acompañado de mi tio Juan Pujades (de la villa de Figueras) para ser padrino de Juan Mallol que aun vive. Verdad sea que ya no hallé en él sino tres o cuatro monges, de los cuales todavía vive fr. Francisco Belfort, prepósito de Rabós..." (aquest monjo en realitat es deia Joan de Bellfort). Més endavant explica que a la nau major de l'església hi havia el cor dels monjos i, a l'altar major, un retaule amb les imatges dels patrons, sant Quirze i santa Julita. Per unes anotacions inèdites de Josep-Anton de Nouvilas, sabem que aquest retaule era de fusta i que va ésser cremat pels francesos durant la Guerra Gran, l'any 1794. A l'època de la visita de Pujades, l'abat era Pere Vicens, documentat entre 1573 i 1587, que ja no residia al monestir, perquè a la vila de Castelló d'Empúries es beneficiava dels càrrecs de "vicari forense" de la cort eclesiàstica i de secretari del Sant Ofici.

J. BADIA-HOMS

El mas Mallol, en el paisatge de l'Albera.

De fet, la situació deprimida del convent ja venia de temps enrere. Sabem, per exemple, que l'any 1541 ja només hi havia tres monjos: el pieter Miquel Martí, l'infermer Baldiri Margarit i el sagristà Joan Marsessi. Aleshores l'abat comendatari era un alt prelat de la Cúria Romana, Alessandro de Sezarino, que percebia les rendes de la dignitat abacial de Sant Quirze, però sense necessitat de visitar i conèixer el monestir. Segurament no va passar mai pel coll de Banyuls.

L'origen del mas del Convent

L'abadia de Sant Quirze, i després la de Sant Pere de Besalú, varen administrar el patrimoni mitjançant establiments emfitèutics a favor dels pagesos del terme, antics "homes sòlids" o "solius" del monestir, i a altres famílies de la rodalia, com va ser habitual després de la Sentència de Guadalupe, de 1486. Així, l'any 1516, l'abat Galceran de Rocabrúna establí el mas Alsina, dit abans mas d'en Mestres, a Joan Nouvilas, veí de Rabós, amb els corresponents masos rònecs afegits. Els masos "rònecs" eren els que havien quedat deshabitats arran de la crisi demogràfica produïda per la tràgica pesta negra de 1348 i altres epidèmies i malvestats dels segles XIV i XV. El mateix abat, l'any 1521, va establir Joan Mallol, "pagès de Sant Quirze", l'heretat d'en Miró. Més tard, el 1556, el seu fill va rebre de l'abat Gaspar de

Paratge l'establiment del mas Boscà –dit mas Mallol a partir d'aquest moment–, el qual s'havia anomenat Frangarols, un topònim molt antigament documentat: *ipsos Francagolus*, lloc venut l'any 927 a l'abat Manuel de Sant Quirze per uns *hispani* que el tenien per precepte reial.

Només sis anys més tard de l'annexió de l'abadia de Sant Quirze a la de Besalú, el 13 de juny de 1598, l'abat Francesc Gavarrer va establir en emfiteusi a Joan Mallol "la casa del convent de Sant Quirze", la qual es fa constar que era arruïnada. En el text de l'establiment, que hem localitzat al fons F. Nouvilas (d'on procedeixen les notícies inèdites d'aquest escrit), també s'hi fa menció del claustre, l'església del monestir, la casa del cambrer, el cementiri, el refector nou i el refector vell. Aquesta darrera referència ens demostra que aleshores una part del menjador comunitari, a ponent del pati o claustre, ja tenia la coberta enfonsada i per això s'anomenava refector "vell". Aquest sector –amb una volta molt ferma, apuntada– i la part de ponent de la basílica monàstica, nosaltres suposem que devien quedar destruïts l'any 1288, pels projectils de catapulta de les tropes franceses del rei Jaume II de Mallorca i comte del Rosselló, en el seu contundent atac de represàlia al sud de l'Albera. El nostre monestir va ser-ne l'objectiu més damnificat.

Amb l'establiment del Convent de 1598, hi anaven aparellats els camps propers, dits de la

Un altre aspecte del mas Mallol.

J. BADA, HOMS

Figuera, de Santa Maria i del Colomer i l'hort "prop de la font més alta"; els podem situar perfectament. Així mateix, hi són adscrits els masos rònecs de l'entorn: el d'en Coll, el de Ramonell i els dels Feliu, amb les seves terres. Hem identificat les ruïnes d'aquests masos medievals, que ofereixen un interès molt gran per a la investigació arqueològica. Tanmateix, caldria deixar-la en mans de medievalistes especialitzats; si no fos així, es perdria informació valuosa, com ha passat massa sovint en aquest país.

L'establiment en emfiteusi era una cessió –de fet una venda perpètua– que feia el senyor directe (en el nostre cas, l'abat) del domini útil dels masos i les terres als pagesos, els quals només havien de pagar uns censos anuals. Es pot dir que els pagesos gaudien de la plena propietat, ja que podien construir nous edificis, llogar la finca, llogar-la als hereus... i fins i tot vendre-la, pagant el dret de llüisme o foriscapi al senyor directe. Així, doncs, va ser a partir de 1598 quan l'antic conjunt cenobític es va anar reformant successivament per a les funcions agropecuàries, sobretot el sector d'habitable, a migdia de l'antic claustre. L'església romànica de Santa Maria, primitiva parroquial del terme, i la de Sant Quirze, basílica del monestir, amb el temps també passarien a formar part de les dependències del mas.

Als segles XVI i XVII, els hereus Mallol varen portar el nom de pila Joan durant sis generacions, de manera que és difícil distingir-los. Nosaltres creiem haver-ho aconseguit gairebé sense dub-

tes. Quan Francesc Mallol morí sense descendència, vers el 1697, va heretar el patrimoni una neboda, Maria Moragas (de la família dels batlles de la vila de Navata). L'any 1705, amb el casament de Maria Moragas amb Josep Nouvilas i Cabanas (1678-1744), es varen ajuntar les dues grans possessions del terme; els hereus mantingueren el doble cognom Nouvilas i Mallol durant diverses generacions. Al fill, Paulí de Nouvilas-Mallol i Moragas (1710-1779) li va ser concedit el títol de "Ciutadà Honrat de Barcelona". Es va casar amb Rosa d'Amill i Pont, d'Agullana, filla d'Ermengol d'Amill, heroi destacat de la Guerra de Successió i després exiliat a Viena i al regne de Nàpols.

Encara en una data tardana, l'any 1788, consta en un reconeixement o capbreu, fet per Pere de Nouvilas-Mallol de Bahí, que pel mas del Convent prestava a l'abadia la dècima i primícia dels fruits; a l'abat, nou mitgeres d'ordi i dotze mitgeres i una quartera de blat, el primer d'agost, un pollastre per Pasqua de Resurrecció i per Nadal, tres lliures en moneda; a l'ofici de pieter del mateix monestir, cinc mitgeres d'ordi el primer d'agost; i al febrer, tres lliures i dues unces de cera a l'obra de la parròquia de Sant Quirze.

L'hereu i el general Nouvilas l'any 1835: la superació d'un equívoc històric

A la majoria de les publicacions que fins avui mateix han tractat de Sant Quirze de Colera hi

llegim que els edificis del monestir varen ser adquirits en subhasta pel general Ramon de Nouvilas, com a conseqüència de les lleis de desamortització dels béns eclesiàstics del ministre Mendizábal, de 1835. Nosaltres, en algun article i acte públic, ja ho havíem desmentit més d'una vegada. Esmentàvem l'establiment al llinatge Mallol, de 1598, però la notícia pel que sembla ha passat desapercebuda, perquè hem vist repetit l'error habitual encara fa ben poc.

Resta clar que el monestir es va convertir en el mas del Convent ja a final del segle XVI, en possessió dels Mallol, després Nouvilas-Mallol. Amb la dita llei de 1835, que comportà l'exclaustració dels monjos de Besalú, Josep-Anton de Nouvilas de Quintana (1783-1858) simplement va redimir els censos que es pagaven a l'abadia. El seu hereu, Florenci de Nouvilas de Ràfols (1805-1889), llavors ja s'ocupava força dels afers del patrimoni familiar. La família sí que va adquirir, en aquest moment, el convent de la Mercè, de Castelló d'Empúries.

Amb aquestes qüestions no hi va tenir res a veure Ramon de Nouvilas de Ràfols (1812-

1880), un altre fill de l'esmentat Josep-Anton, conegut personatge històric com a destacat militar, tot primer general liberal i després republicà, que lluità moltes vegades contra els carlins i sortí vencedor de diverses conteses. Fou ministre de la Guerra en el primer govern de la I República (1873), presidit per Estanislau Figueras, i del qual també formaven part Francesc Pi i Margall i el figuerenc Joan Tutau i Vergés. El president i tres ministres eren catalans, dos d'ells empordanesos. Aquesta situació seria possible avui?...

Una altra errada força habitual és la confusió entre Ramon de Nouvilas (que l'any 1835 encara no era general) i el seu cosí germà, el també general Eduard de Nouvilas Alsina (1821-1883), que va tenir el desencert de perdre la batalla del Toix o de Castellfollit (1874), davant les tropes carlines del seu parent Francesc Savalls.

Amb la voluntat d'ajudar a desfer uns malentesos força corrents, publiquem aquesta primera part del nostre treball sobre el terme de Sant Quirze de Colera i els seus habitants.

— Restaurant —
La Farella

C/ Cap de Creus, 1
Tel. 972 12 16 11
17490 LLANÇÀ

*Fiscal • Laboral • Mercantil
Comptable • Assegurances*

Nicolás Salmerón
(pàrquing bombers)
Tel. i Fax 972 12 09 94
17490 LLANÇÀ

ZURICH ASS.
J. BUXEDA
AG. 170066-5

■ Llançanencs d'avui

RAFAEL CORCOLL

RAFAEL CORCOLL

JOANA JUANOLA I NOGUERA

Nascuda a Llançà, en els primers anys 50 començà a cantar com a solista a l'Orfeó El Campanar, dirigit per mossèn Josep Benet. Resident a Barcelona a partir de 1954, canta ara a l'Orfeó de Sants i a la Coral Preludi-Amics de la Unesco. Col·labora també amb el Quartet de Flautes, com a veu solista. Casada amb Jaume Delgado, té dos fills i quatre nets.

JOSEP MALATS I MARBÀ

Neix a Viladrau, el 1941. Després del batxillerat, estudia a l'Escola de Belles Arts, de Barcelona. Vingué a Llançà l'any 1948. La seva primera feina com a pintor fou un mural de 14x4 m, als menjadors universitaris de Barcelona. Treballà al servei tècnic d'Hogar Hotel i formà part de la junta del FAD (Foment de les Arts Decoratives). Ha impulsat diversos negocis d'oci a Llançà: El Cau, Puput, Kroac, La Taverna del Pirata, El Racó i L'Ona. Ha realitzat exposicions de pintura a Llançà, Roses, Figueres, Pals, Girona, Eivissa, Barcelona, Manresa, Agen, París, Carcassona...

RAFAEL CORCOLL

RAFAEL CORCOLL

JOSÉ ANTONIO GONZÁLEZ GUILLÉN

Nat el 1971. Treballa d'operari industrial. El 1998, començà amb la papiroflèxia. Ha fet exposicions al Museu del Joguet de Figueres, a Llançà, Girona i Madrid. El 1993, començà a practicar la màgia. Ha assistit a dues trobades màgiques a cala Montjoi, organitzades pel Màgic Andreu (2002-2003). Congressos internacionals de màgia a Zaragoza, Baracaldo i Barcelona (2004-2005-2007). Trobades internacionals a Vitòria i Almussafes (2006-2007). El seu nom artístic és *J Magic*.

■ *Des del Castellar, amb lluna plena*

SANTI COLL*

Eren les dotze de la nit tocases. No feia fred ni calor. Una lleugera brisa ens acompanyava mentre contemplàvem, extasiats, la lluna plena que ens il·luminava des d'un horitzó de penombra. Dalt del Castellar es va sentir una fressa sorda de ferro i un esglai. Una noia jove s'havia volgut seure damunt les cadenes d'àncora que fan de tanca al primer mirador. Va caure de culs. Tothom va riure, menys ella. "Ja està bé, sempre m'ha de passar a mi". Tots vam riure, encara més.

Eren les dotze de la nit tocases, acabàvem de sortir de sopar. La gent del Miramar ens havia atès a les mil meravelles. A fora hi havia lluna plena, dins del restaurant encara no havia arribat l'estrella que amb tanta justícia s'ha guanyat la gent d'en Paco i la Montse.

Eren les dotze de la nit tocases i algú, de lluny, començà a xiular una cançó. S'escoltava bé, tenia melodia. De sobte, se'ns va acostar un home

gran, parlava francès i mig català. Ens havia sentit xerrar del Castellar i els seus paisatges. "Encara recordo –ens va explicar– quan entre aquest illot i la platja de les barques hi passava l'aigua". És cert, hi havia la Gola que, amb el temps i la fallera benintencionada per fer el port, va anar desapareixent. "Sí que és veritat, sí, que el Castellar era un illot", va intervenir en la conversa un altre home gran, aquest del país. La xerrada es va allargar una bona estona. Ja no eren les dotze tocases, s'acostaven les hores més petites...

Parlant, parlant, els contertulis ens explicaven mil i una coses sobre Llançà i la seva gent. El francès ens deia que s'havia fet amic d'en "Pepe, el pintor". Volia dir Martínez Lozano, el mestre. L'havia conegut a peu de platja, cavallet per davant i barret sobre el cap, brut de suc groguenc d'aquarel·la. La conversa va derivar cap a la pintura, els paisatges. Ai, els paisatges!... "Se'ns fonen a les mans, tot allò que vam conèixer, ja no hi és", deia un. "Ens fem grans,

SANTI COLL

SANTI COLL

ja res no val la pena”, contestava l’altre. Ens enteníem mig en català, mig en francès, mig en no sé ben bé què. “Llançà ha canviat molt”. “Sí, per a bé”. “Te’n recordes de l’encant del peix, aquí sota mateix?”. “I tant”. “I aquells pops, grossos com una mala cosa, que es pescaven entre les pedres del port a mig construir?”. “També, també”... Ens vam acomiadar. En baixar del roquissam, un estol de gats miolaven de gana a tocar d’una cabina de telèfons. Aquell dia no havien tastat res de bo. Els vam plànyer.

Aquella mitjanit de lluna plena m’ha vingut al cap entre plat i plat, en una de les taules de l’Hotel Pirineus, de Figueres. A les seves parets hi pengen, impassibles, ceremoniosos, diversos quadres en gran format de Martínez Lozano. En un d’ells hi apareix el Castellar, altiu, illenc. Un Castellar desbordat pel pas del temps, de tarannà pacífic. Alt com un sant Pau. Arrodonit com un tortell de Reis. Per als navegants, servia de punt de referència. Per als llançanencs, d’aturador miserable d’algun temporal. Aturador escardalenc, poc efectiu, suposo.

Fa un parell d’anys, vaig pujar-hi per retratar tots els cuiners de la vila que participaven a les jornades de la “Cuina de peix de palangre”. La bona cuina del peix de palangre, afegixo. Me’ls he tornat a trobar, recentment, a bord del vaixell d’en Miquel Vilà. L’alcalde els ha reunit a tots per

fer-los presentar una nova edició d’aquestes jornades gastronòmiques d’abans de l’estiu. La calor s’acosta, la cuina ha encetat una nova temporada. El mestre Jaume Fàbrega, atrafegat i allionat pels coneixements adquirits, ens parlava de cuina des de sota del Castellar. Ho feia amb la veu de l’experiència, d’haver recorregut món tastant de moltes olles i peroles. Sento dir a l’alcalde Vila que “Llançà és ara una potència gastronòmica gràcies als seus restaurants”. Fàbrega assenteix, però reula per dir que “Catalunya som cada vegada més un parc temàtic”. Aviat matisa, però: “Tenim un patrimoni cultural i gastronòmic que no s’improvisa. És realment excepcional”. Jaume Fàbrega creu que la cuina de Llançà és especial, que té un do, unes especificitats que la fan ser única. I ho diu amb la boca grossa, atrevida, gens tímida, de parla convençuda. El mestre i crític arriba a dir-nos que a Llançà “és on he trobat un repertori de suquets més ampli”.

Del Castellar me n’he anat a la cuina. Serà perquè les vegades que hi he pujat, amb el vent de terra, m’han arribat flaires que els déus dels fogons m’han sabut enviar. Aquella nit, aquella mitjanit dalt del Castellar, la conversa va ser tan profunda i saborosa com ho pot ser una bona sopa de peix. De Llançà, naturalment.

* Periodista, director de l’*Empordà*.

Port de Llança - Moll Jordi Canal, s/n
17490 LLANÇA
Tel.: + 34 972 38 07 10
Fax: 34 972 38 07 06
club@cnllanca.com
www.cnllanca.com

HABITACIONS CHAMBRES

«Can Pau»

HABITACIONS AMB
BANY I CALEFACCIÓ
OBERT TOT L'ANY

C/ Puig d'Esquer, 4
Tels. 972 38 02 71 - 972 38 02 70
LLANÇA (Costa Brava)

Finques J. Company **Ceigrup**
Immobiliàries

- AGENTS DE LA PROPIETAT IMMOBILIÀRIA
- ADMINISTRADORS DE FINQUES
- VENDES I LLOGUERS

Castellar, 48-50 – Tel. 972 38 01 97
Fax 972 38 08 81
17490 Llança (Girona)

llanca@finquescompany.com
www.finquescompany.com

HOSTAL

CAN NARRA

Especialitat en peix

Carrer Castellar, 37
Tel. 972 38 01 78
EL PORT DE LLANÇA

Tres en una

■ *Llançà, mira a mar?*

El mes de setembre passat s'aplegaren al Port cent disset nens i nenes, entre set i tretze anys, per participar en la tercera regata de vela, Trofeu Mar d'Amunt, de la classe optimist, puntuable per al campionat de Catalunya.

Molta gent del poble no s'assabentà de l'acte, encara que alguns negocis sí que se n'adonaren, ja que els participants, junt amb els pares i algun entrenador, sumaven més de quatre-centes persones concentrades.

Fou molt bonic veure més d'un centenar d'embarcacions, amb les seves veles esteses, com navegaven per la badia del Port. I observar com els petits patrons, que vingueren d'arreu del litoral català, menaven amb destresa els seus vaixells.

És una llàstima que els nostres infants no coneguin els esports nàutics, amb les possibilitats que tenen de gaudir-ne. Hi ha molts esports que no es practiquen en un pavelló o en un camp d'esports, la vela n'és un i Llançà té una escola de vela. Pocs són els nens llançanencs que hi han passat. Actualment, són potser només quatre o cinc els inscrits. En el passat alguns d'ells, com per exemple Simón Calsina, arribaren a ser campions. I precisament en aquesta mateixa modalitat, la classe optimist.

Mireu la nostra mar, participeu en el que s'hi fa i col·laboreu-hi.

Rafael Borràs i Garcia

■ *A la recerca de la felicitat*

La felicitat està de moda i com a testimoni valguin dos títols editorials: *El laberint de la felicitat* i *El secret de la felicitat*.

La felicitat, per a moltes persones, és un objectiu a la vida, però aquesta ens dóna moments de tot i, quan ens sentim feliços temporalment, aquest sentiment se'ns pot escolar intangible entre els dits. Seria com tocar la lluna i caure novament a la terra, de cop.

El mític Sant Grial de la història no és res més, per a tots i cada un de nosaltres, que la recerca de la pròpia felicitat. Dan Brown va revolucionar el món amb la seva idea que el tan preuat Grial dels templers no era un calze, en el qual Jesucrist hagués pres vi a l'Últim Sopar, sinó una sola dona.

No, senyor Brown, no és una sola dona, són moltes. Molts homes i dones que s'enquadrarien com la nostra parella, la nostra muller, l'espòs, un fill, més fills, els néts... O sigui, totes i cadascuna de les persones que estimem, que ens estimen, i que la seva companyia ens fa sentir bé i, per tant, més o menys feliços.

Montse Tardiu

■ *Miquel Fa, cronista amorós de Llançà*

Permeteu que confessi d'antuvi que sóc un admirador molt convençut del senyor Miquel Fa. I el terme senyor, en aquest cas, no és un compliment més o menys formal, sinó un concepte molt exactament explícit. I aquí apliquem-hi una de les definicions del *Diccionari de l'IEC*, que indica "tenir les maneres, la distinció d'una persona d'alt rang". I em permeto afegir-hi també, un concret i noble sentit ètic.

A partir d'aquesta consideració bàsica, que de fet presideix tots els diversos, i en alguns casos distants, àmbits als quals s'ha lliurat generosament al llarg de la seva existència –ja siguin de naturalesa professional o cívica–, em permeto centrar-me en un de concret, que considero que mereix una estima especial. La de cronista de Llançà, o sigui, tornant al mateix diccionari, "el que conta sobre persones o coses", en aquest cas, naturalment, de la nostra Vila i Port.

Miquel Fa, el senyor Fa, gràcies a les elegants cròniques que publica regularment a *Farella*, s'ha convertit, potser sense ser-ne conscient, en un autèntic cronista, que té el mèrit no sols de contar molt sinó, sobretot, de fer-ho sobre persones i coses que mereixen ser perpetuades en la memòria col·lectiva. I, a més, té el mèrit afegit de fer-ho amb un estil literari personal, construït damunt petites espurnes d'observació fina, sovint ornamentades amb un alè poètic molt particular, molt seu, sense ser manllevat de ningú, amb què tramet allò més pregon i evocador.

Miquel Fa té, de manera natural, la memòria selectiva dels privilegiats, dels sensibles a allò més profund i essencial del que coneix i viu. Si Josep Martínez Lozano va ser el pintor plàstic –valgui la redundància– d'un Llançà que comença a no ser, Miquel Fa en bona mesura és el pintor literari d'aquest mateix Llançà. D'una Vila i un Port que ell contempla des de la seva talaia privilegiada, una memòria xopa i viva, memòria que en el seu subconscient transubstancia en pinzellades/poemes/crònica d'una inefable precisió fotogràfica i d'una capacitat rememoradora entranyable i amorosa. Perquè, per damunt de tot, tant li fa que escrigui sobre persones concretes, paisatges, oficis perduts o tipus humans, tots els seus escrits són sentits poemes d'amor al seu Llançà.

Jaume Comellas

■ *El contraban en el coll de Banyuls: els masos dels Pils i Corbera.*

Una conversa amb Josep Alabau i Rustollet

JOSEP CLAVAGUERA I CANET

En l'anterior número de la revista *Farella*, vaig tractar d'un assumpte que dona molt de si mateix: el contraban i l'estraperlo. El tema, llavors, era més extens geogràficament, ja que parlava del cap de Creus i l'Albera. Ara, vull concretar-lo al coll de Banyuls, amb les activitats i vivències que hi hagué en els dos masos que són més a prop d'aquell lloc de pas.

També deia, en el primer article, que del contraban se n'ha parlat molt i se n'ha escrit poc. Aquesta afirmació he vist que era una realitat quan he buscat a la biblioteca del palau de Peralada llibres sobre el tema i la recerca ha resultat quasi inútil. Aquesta manca de material escrit m'ha portat a fer una entrevista a una persona que havia viscut en aquests masos prop del coll de Banyuls, en els anys quaranta i cinquanta del segle passat, quan ell era un nen o un adolescent.

Parlar del coll de Banyuls és fer-ho d'un lloc clau en aquest tema que tractem. Situat en plena serra de l'Albera, amb uns 357 metres, entre el

puig de la Calma i el pic de l'Estela, als límits dels termes municipals de Banyuls de la Marenda (Vallespir) i Rabós d'Empordà, per on passa el camí que mena fins a Espolla. En aquesta serra és on la carena pirinenca deixa el seu aspecte d'alta muntanya i presenta una vegetació ben mediterrània.

La serra de l'Albera és un espai geogràfic amb una personalitat netament definida, que forma una unitat ecològica i de paisatge. Un dels trets més característics d'aquesta serralada és l'existència de collades de poca altitud, moltes de les quals són passos naturals i de fàcil accés. Tota l'Albera és travessada per camins antiquíssims. Un dels passos més transitats, després del coll del Portús, és, sens dubte, l'anomenat coll de Banyuls.

Després del Tractat dels Pirineus, entre França i Espanya, signat el 7 de novembre del 1659, aquests passos es convertiren en llocs fronterers, amb tot el que això comporta. El contraban, doncs, trobava uns terrenys ben adients per a la seva pràctica, a petita o més gran esca-

*El mas dels Pils,
ara deshabitat i
en estat ruïnós.*

J. CLAVAGUERA

J. CLAVAGUERA

L'amic Josep Alabau a Corbera, un mas en bon estat a tocar l'antic camí del coll.

la. És aleshores quan a Banyuls es compten fins a cinc-centes persones que es dediquen a aquest comerç il·legal. Al vessant sud d'aquesta serralada, prop del coll de Banyuls, hi ha situats dos masos ben coneguts de la gent de l'Empordà, la història i la vida dels quals està lligada a aquest pas fronterer. Si és veritat el que s'ha dit que a Banyuls hi havia tants contrabandistes, també n'hi hauria en aquest Empordà, amb Figueres al capdavant. Ben segur que hi trobaríem uns centenars de persones que s'han dedicat al contraban i a l'estraperlo.

Els masos que hem esmentat són anomenats dels Pils i Corbera. Ambdós estan situats a pocs quilòmetres del coll. El nostre interlocutor, en Josep Alabau i Rustollet, de setanta-un anys, em diu que quan ell tenia sis anys la seva família va arribar al mas de Corbera. Hi vingué amb els seus pares, que procedien de Setcases (Ripollès), per dedicar-se a la cria de bestiar. Quan varen deixar el mas de Corbera, ell tenia disset anys, per tant varen arribar-hi el 1942 i en marxaren el 1953. Així, doncs, situats en el temps i el lloc, comencem així:

– **Josep, en primer lloc hauríem de parlar d'aquests dos masos...**

– Els masos estaven destinats a la cria de bestiar: vaques, ovelles i cabres, amb moltes hectàrees de terreny muntanyenc. Eren propietat del marquès de Camps. En aquella contrada de

l'Albera hi havia deu masos, tots habitats, i a una distància d'uns dos quilòmetres de l'un a l'altre, amb camins ramaders que els comunicaven entre si, tots amb bona convivència.

– **Com vares passar la teva infantesa i adolescència?**

– Vaig anar a l'escola nacional d'Espolla. Cada dia feia set quilòmetres per anar-hi i set més per tornar a casa. Ens relacionàvem amb els altres infants dels masos, tot fent el camí junts. També hi havia una bona relació entre les famílies, especialment en dates assenyalades: la festa major de Sant Genís; l'esquellada, que consistia a reunir totes les vaques per posar-los l'esquella, es feia a cada mas i uns ajudaven els altres; també, per la matança del porc i altres ocasions, que contribuïen a la bona convivència i al bon veïnatge.

– **Què recordes d'aquells anys, relacionat amb el contraban?**

– El contraban el feia molta gent d'una banda i de l'altra de la frontera. Era especialment intens en èpoques de guerra i postguerra. Faltaven queviures i productes per a la vida ordinària de les famílies. Es feia sobretot a la nit. Els guàrdies civils estaven sempre per aquelles contrades, alguns dormien a casa. Els contrabandistes eren gent de Figueres i dels pobles de l'Empordà. A més dels productes de primera necessitat, hi havia el contraban més refinat:

motors, peces especials, etc... Els carboners i els venedors de carbó sabien molt bé com amagar els productes dins els sarrions i així arribar al seu destí sense ser descoberts.

– Tenies amics entre els contrabandistes?

– Amics potser no, però coneguts, que venien a casa com si anessin a casa seva, sí que en tinguérem al llarg dels anys. En recordo un que es deia Pere, que no passava setmana que no vingué a casa, menys quan els guàrdies civils l'agafaven i havia d'estar un temps a la presó de Girona. Per tant, podríem dir que érem amics de conveniències.

– La teva família es va ficar en aquest, diguem-ne, negoci o treball?

– La veritat és que no, malgrat la coneixença i el tracte amb molts d'ells. Mai el meu pare va col·laborar-hi, llevat d'algun petit servei, com ara baixar amb el carro al mercat a Figueres i així els duia els objectes més pesants. I, lògicament, li pagaven el servei.

– Quan vàreu abandonar el mas, continuàreu l'amistat o relació amb alguns dels contrabandistes?

– L'any 1953 deixàrem el mas de Corbera per traslladar-nos tota la família al poble de Sant Climent Sescebes. Allà vam continuar amb la cria d'ovelles i així vam tirar endavant, lluny del coll de Banyuls i dels contrabandistes. Els records i les vivències d'aquells anys quedaven a

la memòria. I, per tant, la relació amb ells des de llavors fou nul·la del tot.

– Ara que ja fa anys que estàs lluny d'aquells masos, quina valoració faries d'aquelles experiències i de les persones que tractàveu?

– Tant amb els guàrdies civils com amb els contrabandistes sempre hi hagué bones relacions, perquè uns i altres ens necessitaven a nosaltres. Algú ha dit que els guàrdies i els contrabandistes eren adversaris, però mai enemics. Tots procuraven assolir els seus objectius: els guàrdies civils, fent el seu servei, i els contrabandistes, procurant-se un diner fàcil.

– Per últim, del contraban i l'estraperlo, què en diries?

– Allà on hi ha fronteres, hi ha contraban. En aquell temps era amb productes de primera necessitat: aliments, roba, calçat, medicaments... No era com ara, que el contraban s'exerceix amb productes molt més seleccionats: droga, armament i altres mercaderies molt selectives.

Bé, així hem arribat a concretar un xic més el contraban en el coll de Banyuls, durant els anys de la postguerra espanyola i els de la II Guerra Mundial. Gràcies a en Josep Alabau, pels seus records aquí evocats. Ben segur que ara coneixerem més bé aquest tema, gens aliè a la gent de Llançà i a tots els que vivim a una i altra banda d'aquesta frontera pirinenca o de l'Albera.

Lloc de refugi i guaita dels guàrdies civils, dalt del coll.

■ La llanterna dels morts de Llançà

CLAUDIANE FABRE-MARTIN*

Ressorgiment d'un passat quasi mític, un curiós edicle, moderna llanterna dels morts, s'aixeca enfront del mar en el passeig Marítim que envolta la platja del Port de Llançà, a uns vint quilòmetres de la frontera francesa. Es tracta d'una pilastra ampla de ciment armat, en forma de prisma de base triangular, amb una alçada d'uns dos metres, acabada amb una curiosa cúpula barroca de vidre dibuixat, un disseny de triangles i rombs. El monument és dedicat a Pere Calders, escriptor nascut el 29 de setembre de 1912 i finat el 21 de juliol de 1994, que estiujejà a Llançà durant vint-i-nou anys seguits. En morir, la família parlà amb l'Ajuntament del desig expressat en vida per l'escriptor de romandre a Llançà i s'encarregà el monument funerari a l'escultor gironí Domènec Fita (vegeu la signatura al peu de la banda sud, a l'esquerra). Aquí reposen, dins una urna, les cendres de Calders i de la seva esposa, Rosa Artís. Un text de quatre línies de l'escriptor, en català, està gravat al costat nord de la pilastra. La part superior, en vidre, conté un aparell elèctric i, a la nit, el monument pren l'aspecte d'un fanal.

De dia, els passejants semblen atrets sobretot per l'escrit. Molts francesos resideixen a Llançà, entre ells nombrosos perpinyanesos i altres veïns del Llenguadoc i del Rosselló, regió que la gent del país es complau en dir-ne Catalunya del Nord. Alguns passen l'estona intentant traduir les frases escrites. La llengua catalana, històricament, s'agermanà amb l'occità. Poques reaccions, de dies, quant a l'edicle. Però a la nit, quan s'encén el fanal, ja no és igual i molts acaben dient la paraula *macabre*. Un mot que podem assimilar a *fúnebre*, aquest és el cas. Alguns coneguts ens han dit: "A la nit, preferim passejar pel costat del port...". És a dir, al costat contrari de la platja.

Tornem doncs al text gravat al costat nord. Podem llegir: "Aleshores jo, sense el pes de la carn, em sentiré deslligat de mans i, si finalment resulta que n'hi ha, aniré al cel, on passaré una llarga temporada". Un cert sentit irònic impregna l'escrit.

Així, la llanterna dels morts de Llançà pertany al que Christian Bougaud esmenta, amb cert menyspreu, "els fanals moderns". És una evidència, per cert, que aquests fanals moderns són "concebuts dins un esperit que ja no té res a veure amb l'alè religiós de l'edat mitjana". Tanmateix confessa: "La presència d'una lluminària associada al fet funerari té realment un caràcter d'universalitat". El mite de la llum congregant l'ànima eterna es perpetua al llarg dels segles. La tomba del soldat desconegut, il·lumi-

VICENÇ PUMAREDA

nada per una flama contínua, lloc republicà i laic, ja és vista per la gent de forma ben diferent que les tombes dels cementiris medievals amb llum d'espelmes, o de les sepultures de totes classes aixecades pels creients de les confessions més allunyades... Necessitariem planes i planes per esmentar-les. La gent de la Mediterrània veu aquí ritus greco-romans reconduïts. I, des del punt de vista arquitectònic, certes llanternes dels morts són imitacions de les tombes romanes. Els celtes, en canvi, escolliren altres formes. És el que es va fer amb les *torres irlandeses*, models d'algunes llanternes. Sense oblidar, naturalment, reminiscències justificades de les fonts cristianes i fins i tot jerosolimitanes. Així, la forma de certes llanternes hauria estat inspirada per l'*imbomon*, sobre el qual s'aixecà la creu de Crist. Les últimes llanternes dels morts erigides després de la Guerra de 1914, en els cementiris i ossaris, han perdut tot el caràcter religiós. Encara que monuments religiosos cristians, jueus i recentment musulmans s'han edificat igualment en aquests llocs. En fi, l'abundància inexplicable de llanternes dels morts en certes regions de França i d'Europa i la seva raresa en altres països han suscitat nombroses explicacions sense arribar al consens. Observem que en territori espanyol hi ha tres llanternes: el temple de l'Esperit Sant de Roncesvalles, la capella de Santa Maria de Eunat i el temple del Sant Sepulcre a Torres del Río. Totes elles, de la segona meitat del segle XII. Hi ha un nexa, podríem assenyalar semblances i comparacions entre aquestes llanternes dels morts de terres navarreses i la quarantena que encara trobem a França. Encara, també, amb l'edicle modern de Llançà.

Per a uns, van ser des dels seus orígens edificades als cementiris i "destinades durant l'edat mitjana a vetllar el son dels morts, tot esperant la resurrecció". Així hagueren simbolitzat la vida eterna de l'ànima. Més tard, van ser traslladades a les places centrals dels pobles. Per a altres, haurien assenyalat el lloc d'un antic cementiri, o d'un edifici religiós destruït. La seva llum servia de guia a la nit per als viatgers perduts i s'assimilaven a les *campanes de bruma*. Diuen d'altres que es troben a les cruïlles de camins o en les ramificacions dels Camins de Compostel·la. És el cas evident de les tres llanternes dels morts esmentades, per terres de Navarra, en el Camí Francès.

Cap representació genuïna trobem per a aquests edicles de diferents mides (el més alt a

França és el d'Oléron, que fa 22 metres); la base pot ser rodona, quadrada o poligonal (la superfície octogonal de la de Torres del Río és de 45 m²). Segons un article de Wikipedia (enciclopèdia lliure), una llanterna dels morts és un edifici de forma variable coronat per un pavelló calat, de tres obertures com a mínim, en el qual al crepuscle s'hi penjaven sovint, amb un sistema de politges, una làmpada encesa, que se suposava que servia de guia als difunts. Les descripcions són limitades i diverses a la vegada. Algunes restaven incorporades a un monument més important, com una capella o una església.

Tots els arguments possibles –factors religiosos, històrics, socials, econòmics–, s'ajunten en les llanternes dels morts. En tot cas, sense comparació possible amb la de Llançà, per raons d'espai i temps. I, malgrat tot, l'edicle de Llançà és en realitat una llanterna dels morts. Per quatre raons:

I: Es tracta ben bé d'un fanal. D'aquí l'enlluminat elèctric a la llanterna. "La llanterneta", segons Christian Bougaud, "que és necessària per confirmar una llanterna dels morts". I esmentava que Willibald s'hi havia referit: "Cap al 725, notant que una cavitat de vidre protegia la làmpada del vent i la pluja, ens va definir explícitament una llanterna".

II: Es tracta d'un fanal mortuori. Les frases de l'escriptor inscrites a la pedra en són la prova. No tornarem als ritus universals que consistiren sempre a il·luminar les tombes i els cenotafis. I sabem que aquests ritus foren afectats pels nous costums. Els lluminaris dels cementiris són oferts al difunt. Talment el de Pere Calders.

III: Si els fanals moderns, les llanternes contemporànies dels morts, han estat tractats de "monuments civils i mimètics", no es pot ignorar el caràcter, potser no religiós però sí espiritual, del de Calders. Una certa convicció animista de la mort tradueix la incertitud i ensems la convicció que l'ànima se separa del cos. Per a Calders no es tracta d'una doctrina, sinó d'una explicació possible del que s'advindrà. Una vegada mort, ja serà "deslliurat" i accedirà al cel –"aniré al cel"–. En defecte de la certitud, incapaç tal volta d'imaginar el que l'espera, hi passarà "una llarga temporada". Segons Stahl, el creador de l'animisme, l'ànima es consumeix amb el temps i acaba per extingir-se. Només la fe pot assegurar la nostra immortalitat. Pere Calders, més enllà de la seva ironia, hauria coincidit amb les tesis de Stahl, en desitjar-se una bona temporada al cel.

VICENÇ PUMAREDA

IV: El fet que les cendres de Calders reposin al passeig Marítim, ens recorda una pràctica medieval. En aquells temps, de vegades, es declarava en testament una mena de caució per al rescat dels pecats. Aquest tipus de fundació, segons Bougaud, "tenia caràcter imprescriptible amb efectes a la mort del testador. D'això en deien *fundacions de la làmpada*". Avui en dia, per exemple, la Fondation de France promet al fundador ornar amb flors la seva tomba en dies assenyalats. De la mateixa manera, el donant medieval ofería "la làmpada i el combustible".

Llançà, doncs, pot enorgullir-se de tenir vora la seva platja una veritable llanterna dels morts.

* Historiadora d'art. Text publicat al *Bulletin des Danses Macabres de l'Europe*. Traducció i adaptació: JMS.

Bibliografia

G.E. STAHL, "La théorie de l'animisme", a *Theoria medica vera*, 1707.
 A. de CAUMONT, "Note sur des colonnes creusés ou fanaux", al *Bulletin Monumental*, 1837.

A. de CHASTEIGNIER, "Essai sur les lanternes des morts", a *Mémoires des Antiquaires de l'Ouest*, 1843.

A. LECLERC, "Les fanaux du Limousin", a *Mémoire de la Société archéologique et historique du Limousin*, 1863.

A. LECLERC, *Étude sur les lanternes des morts*, veuve Ducourtieu, Tulle, 1882 i 1886.

E-E. VIOLLET-LE-DUC, "Lanternes des morts", a *Dictionnaire raisonné de l'architecture*, t VI, 1863.

C. BOUGAUD, *Origine des lanternes des morts*. Belus, s.d. (vegeu bibliografia de la Universitat de Lille III).

D. DE LA CHAPELLE, "Lanternes des morts", a *Monuments Historiques*, nº 124, 1982.

R. CROZET, *Les lanternes des morts du Centre et de l'Ouest*.

C. ENLART, "Liste exhaustive des lanternes des morts", a *Manuel d'archéologie française*, 1920.

F. HULA, *Die Totenleuchten und Bildstöcke Osterreiches* (600 Abbildungen auf Tafeln), Verlag Wien, 1948.

M. PLAUT, *Les lanternes des morts*, Brissaud, Poitiers, 1988.

Y. TAKANO, *Les lanternes des morts en France*, Bijutsushi, CXX, 1986.

A Internet:

Vegeu "Lanternes des morts", de la Commission française pour la protection du patrimoine historique et rural. Wikipedia (encyclopédie libre): [http://fr.wikipedia.org/lanterne des morts](http://fr.wikipedia.org/lanterne%20des%20morts).

CARNISSERIA...

C/ Major, 7
Tel. 972 38 01 02
LLANÇÀ

Josep

RAFARI

XARCUTERIA...

CARNS DE L'EMPORDÀ

PRODUCTES ARTESANS...

Restaurant

LA VELA

ESPECIALITAT EN PEIX

Av. Pau Casals, 23 (davant de la capella)
Tel. 972 38 04 75
EL PORT DE LLANÇÀ

AUTO LLANÇÀ S.L.
ALINEACIÓ, EQUILIBRAT, FRENOMETRE, PRE-ITV

PNEUMATICS

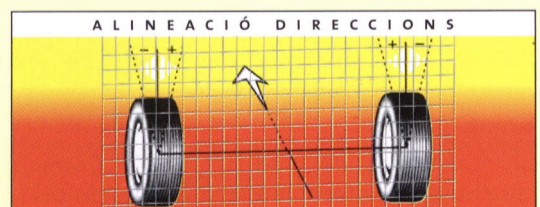
PNEUS - TIRES

MICHELIN **BRIDGESTONE**

PIRELLI **DUNLOP**

Firestone **Continental**

ALINEACIÓ DIRECCIONS

OFERTES MENSUALS

BAR FELIP

Plaça Major – Tel. 972 38 13 29
LLANÇÀ

Bústia

■ La història no és de qui la fa, sinó de qui l'escriu

A començaments del 2006, vaig trobar un bon amic de Llançà que em va suggerir, arran del *Llibre de Sant Silvestre* (ed. Brau, desembre 2005, col·lecció "Sant Silvestre") que "ben segur hi has de dir alguna cosa". Crec que ara, passat més d'un any, potser és el moment de "dir alguna cosa".

La meua relació amb Sant Silvestre ve de lluny. L'estiu de 1962 o 1963 passava uns dies a Llançà a casa d'uns amics, els López, al carrer Miranda 7, al Port. Un bon dia, en Joan López, el fill gran de la família, em va convidar a anar a la recerca de dues ermites. Era un diumenge d'agost, a la tarda, amb calor insuportable. Recordo que vam arribar a Valleta caminant per la via del tren i passant per dins el túnel. Allà vàrem rebre informació d'on eren el Terrer i Sant Silvestre. I a quarts de nou del vespre, retornant al Port, ja les havíem localitzat. En Joan López va acompanyar el senyor Deulofeu i el seu equip: Grau, Fort, Quiroga... a fer la visita a Sant Silvestre. Amb la informació recollida es pogué fer l'article de la *Revista de Girona* (29 / 1964) del que es fa referència a la pàgina 24 del llibre. A mi em tocà l'honor d'acompanyar l'equip a l'església del Terrer. Es va repetir a Espolla (Sant Genís d'Esprac i Sant Martí de Baussitges). El record que en servo de tot és dels que fan història. Teníem un patrimoni increïble, malauradament mig enrunat, ple de fems, del tot desconegut...

Va passar el temps, i l'any 1975, al Centre Excursionista Empordanès (CEE) s'hi creà una secció anomenada Grup d'Art i Treball (GAT), la finalitat de la qual era netejar i també fer conèixer aquest patrimoni meravellós que tenim. Les primeres feines que vàrem fer, a la primavera de 1975, van ser treure les bardisses, els fems i la runa de Sant Silvestre. L'any 1976 i el 1977 es varen treure les bardisses de l'entorn i els enderrocs de l'interior de Sant Genís del Terrer. Més endavant (1984-85), quan ja s'havia restaurat Sant Silvestre, es va consolidar i recuperar, que no restaurar, per part de l'Ajuntament i sota les ordres de l'arquitecte senyor Fina, amb l'ajut econòmic de la Diputació. També s'hi construí l'accés.

Pel que fa a Sant Martí de Vallmala, els treballs per part del GAT del CEE, de recuperació i neteja, començaren l'any 1986; també s'hi va fer l'accés. L'any 1987, els participants en el camp de treball que organitzava el Parc Natural de l'Albera, van acabar de buidar els enderrocs que omplien l'església. I es va trobar la magnífica llàntia, el dibuix de la qual és el símbol de la dita col·lecció "Sant Silvestre", que aplega el llibre que estem comentant. També es va trobar la portalada d'entrada a l'esglésiola. Els treballs de consolidació i recuperació s'iniciaren el 1988. Es torna a posar la portalada al lloc original i, per evitar espoliacions, es protegeix amb un mur de rajols negres, baixats de Sant Miquel de Colera, que havien sobrat en les obres de restauració. Per la resta, es va seguir fins on fou possible el model del senyor Fina, al Terrer. El migrat pressupost (300.000 ptes), subvencionades per la Diputació a l'Ajuntament i gestionades pel GAT, no va permetre gaires alegries. Passats gairebé vint anys, hom creia que algú endegaria unes obres de restauració tant al Terrer com a Vallmala. No ha estat així, només

unes veus crítiques que no han representat res més que això: paraules... Confiem que no passarà com a Sant Miquel de Palol Sabaldòria (Vilafant), que al cap de gairebé cinquanta anys de la recuperació, feta pel malaguanyat Miquel Oliva Prat, encara s'esperen les obres de restauració.

Tornem a Sant Silvestre. Hom creia de bona fe que Llançà –amb un potencial social, humà, cultural i econòmic considerable– tindria cura d'aquesta església. A partir de 1975, vaig intentar desvetllar l'interès per part dels llançanencs. I no fou fins a l'estiu de 1979 que vaig coincidir amb Lluís Cabré i li vaig vendre la pel·lícula i aquest va mostrar bona disposició pel tema. Un matí del juliol, amb Joan M. Pau i Manel Menéndez, vàrem recórrer, amb cotxe fins on era possible, les quatre esglésiols: el Terrer, Sant Silvestre, Vallmala i Sant Miquel de Colera. El resultat fou sorprenent i, per la festa del Port, vam passar les diapositives d'aquests exemples del romànic empordanès. Les reaccions no es van fer esperar i per Sant Vicenç –en aquesta ocasió hi va participar en Joan Badia-Homs– es repetí la cerimònia: diapositives, xerrades... D'aquestes dues sessions en sortiren els Amics de Sant Silvestre. S'hi va anar a netejar però, com que ja s'havia fet a la primavera del 1975, aviat es va creure que el que s'havia de fer és el que s'ha fet, que ja ho sabeu. Aquest és el naixement dels Amics de Sant Silvestre, gràcies a l'esforç de Lluís Cabré, Joan M. Pau i Manel Menéndez i a les dues passades de diapositives. Calia aclarir-ho.

També he d'explicar que on diu, a la pàgina 24: "...hi ha les ruïnes d'un edifici força gran, de planta rectangular, que ha conservat testimonis dels murs medievals. Aquesta construcció va ser consolidada durant les obres de restauració de 1982-83, amb molt bon criteri", la realitat no va anar ben bé així. Si mirem la foto de la pàgina 66, "Vista de l'ermita de Sant Silvestre, durant l'aplec de 1983", s'hi veuen els murs encara no consolidats. No fou fins a finals de maig de 1988, quan ja havíem acabat la recuperació de Vallmala, que es va consolidar aquesta construcció, perquè ja se n'havia esllavissat un tros. Les dades de tot plegat les podeu trobar a les pàgines 51, 53 i 57 del llibre *30 edificis religiosos romànics de l'Albera*, publicat l'any 2002. En trobareu un exemplar a l'Ajuntament de Llançà per consultar-lo. Perquè lamentablement la història no és de qui la fa, sinó de qui l'escriu. És per això que em veig obligat a fer aquestes puntualitzacions i pregaria que tinguessin una difusió suficient, per allò de donar al Cèsar el que és del Cèsar.

I res més, caldria que es valorés aquest conjunt de quatre esglésies, que són les quatre tipologies típiques dels segles IX, X, XI i XII, cosa ben difícil de trobar una al costat de l'altra, com aquí. Si a això hi afegim els set dòlmens (puig Tifell, coll del Llop, puig del Llop, mas Patiràs, puig d'Esquers I i II, pla dels Capellans i Passatge) i un paisatge meravellós (puig Tifell, puig d'Esquers, riberal de la Valleta...), crec que teniu un recorregut que, degudament promocionat i arranjat, seria l'admiració dels d'aquí i forans. I finalment, dir: endavant Amics de Sant Silvestre!, perquè jo també sóc "de la gent que ha estimat i estima Sant Silvestre".

SEBASTIÀ DELCLÓS SUÑER

■ *D'un passat no tan llunyà*
Història íntima

VICENÇ PUJABEDA

Aquestes cinc fotografies han estat rescatades del calaix dels records. L'arribada de la Volta Ciclista a Catalunya, al Port, l'11 de setembre de 1984. La imponent, i bellíssima, gelada a Fener, el 10 de gener de 1985. Actuació de Lluís Llach, en la inauguració de la plaça Catalunya, al Port, l'1 de juny de 1986. Homenatge a Josep Martínez Lozano, amb motiu dels seus cinquanta anys a Llançà, el 19 de setembre de 1996; a la foto, amb Josep Puigbó. Finalment, una impressionant visió de l'incendi que assolà l'Albera i el cap de Creus, tot envoltant Llançà, el 6 i 7 d'agost del 2000. Imatges per a la petita, íntima, història local.

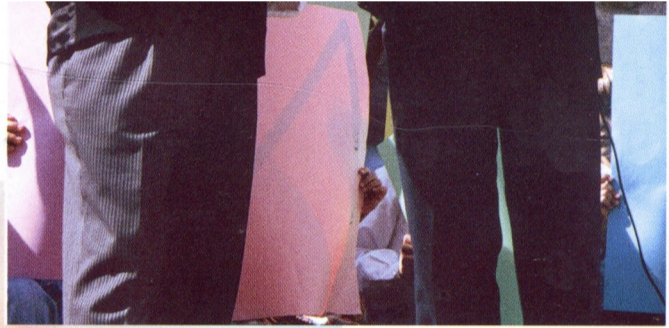
S

VICENÇ PUJABEDA

ANNA RIPOU

VICENÇ PUJAREDA

JALIME T. PRIM

■ *Pensaments i cabòries*

NÚRIA MORAY

Asseguda vora mar, cansada d'escoltar notícies que presagien naufragis de mort i misèria; la por i la inseguretad del benestar global. La vida transcorre amb ritme accelerat i no sents les notes de la seva partitura. Sentiments, dia rere dia, transformats en penombra. L'essencial, quelcom que depuri la decrepitud humana. Lluita, fuig de la fal·làcia d'aquell qui es creu jutge dels actes d'altri i crea realitats paral·leles semblants a la mateixa crítica d'elitisme personal, social, cultural, poètic i literari. Busca la profunditat i sinceritat, comprèn l'incomprensible.

Asseguda vora mar, penses que has crescut entre mars d'aigües entelades. Respirs profundament i recordes l'ocàs en què retenies olors, la pervivència del passat irreversible. T'observo, vols **capturar** la vida en imatges. I sento l'olor de mar i torna el pensament absurd i els deliris poètics i la pretensió de fer art de la paraula

escrita, poesia per la manca d'imaginació. Et miro, voltes per la platja, cadascú lluita contra l'oblit amb les seves armes; tu tens les imatges, jo, les paraules, formes convexes d'immortalitat.

Asseguda vora mar, reflexiones, quotidiana marginalitat, contundent docència en l'intent de dignificar la qualitat humana i la inserció social. Sents notícies i les distincions entre ciutadans de primera i ciutadans de segona cada vegada són més presents i més constants les agressions als valors fonamentals i ancestrals. Arribes al seu patiment? Ets cabal en les teves decisions? Noves formes de feminisme i revolució, *hijabs* i *xadors* i la teva còmoda postura d'occidental insolent. Imposes els teus motius i raons? És aquest mar que tant estimes qui porta la desgràcia.

Asseguda vora mar, observes el cel i veus túnels impossibles de Buster Keaton i mires els rocs i dibuixes formes dalinianes. Sons melan-

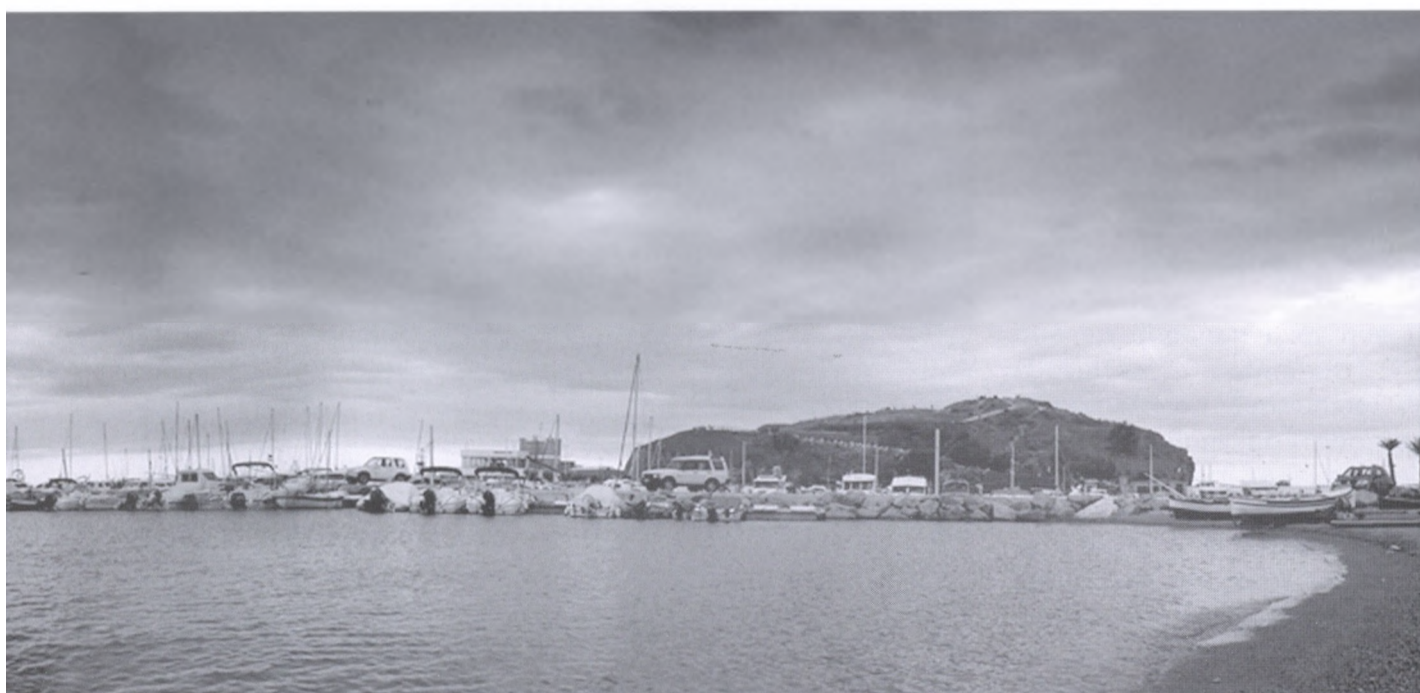
giosos d'una pel·lícula d'Almodóvar i torna el teatre de la teva vida en una successió d'imatges i records, d'olors i carícies. Malgrat tota la desgràcia, malgrat la insolència de la vida, sempre quedarà García Márquez, la duresa explicada en mots d'un altre sempre resulta més dolça.

Asseguda vora mar, recordes Portlligat i les aigües dalinianes, quan encara no coneixies el geni, i mires i de lluny distingeixes un monument a Pere Calders. Quantes vegades t'hi ama-

gaves en els jocs d'infantesa!... I molt a prop, la plaça Carles Sabater i sents *Boig per tu* i un calfred recorre el teu cos com ara fa uns anys.

I mentre repasses la teva vida, cada segon un nounat, i cada tres un infectat de VIH i un diagnòstic de càncer... La veritat en estat pur és representada en la més dura de les essències i el temps no es detura ni perdona i la vida continua amb pas ferm...

Som instants, paraules i imatges.

EUANJO R. RUIZ

Marc Serradell Macau
CORREDOR D'ASSEGURANCES COL·LEGIAT
C. Rafael Estela 6 17490 Llança
Girona - Spain T/F + 34 972 380 993
www.atacstrategics.com marcs@intercom.es

Estan preparats per fer front als riscos del segle XXI?

Consultoria de riscos

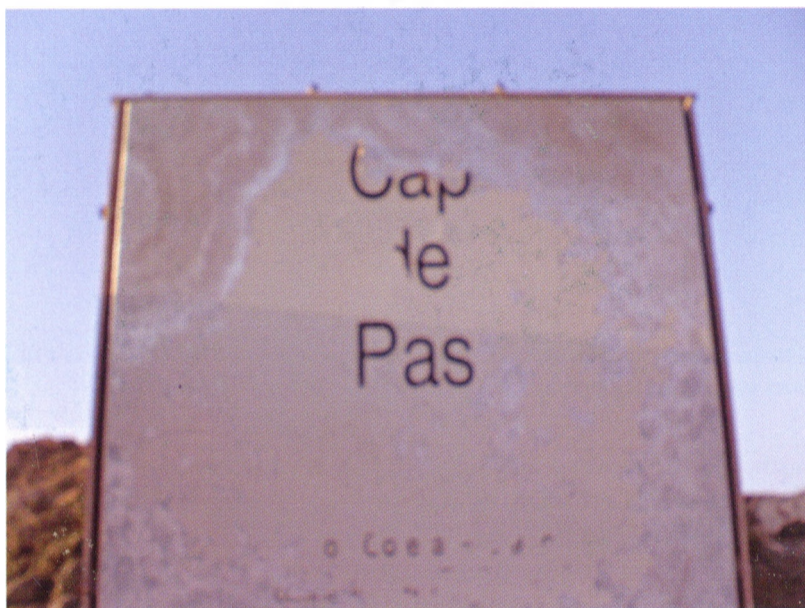
per a empreses i particulars

■ *Cap de Ras, el nom de sempre* *Algunes dades sobre el topònim*

LLUÍS FELIU I PUMAROLA

D'un temps cap aquí es pot sentir a dir, i també llegir en alguns llocs, la forma cap Ras per anomenar el topònim que aquí sempre s'ha dit cap de Ras.

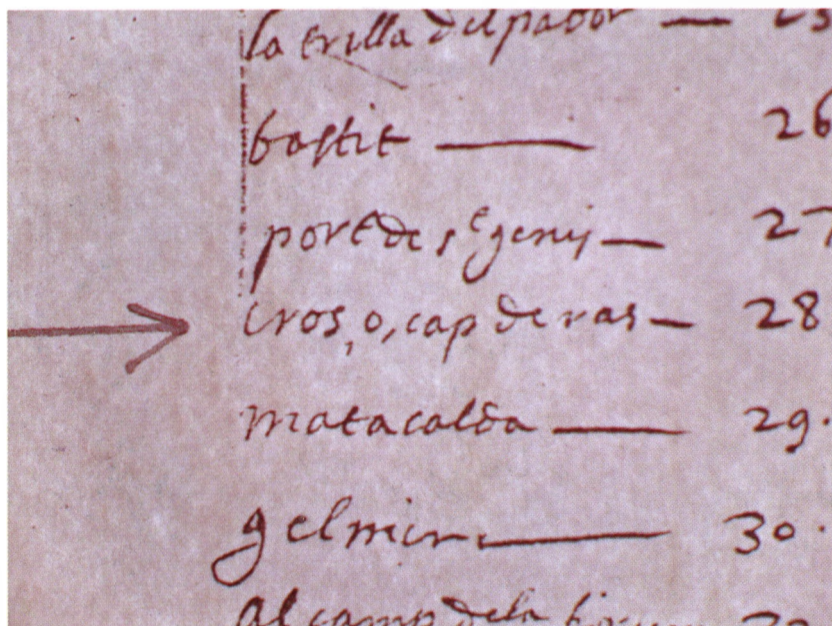
El cap de Ras és una punta que entra en el mar, formada per l'enfonsament d'un contrafort de la serra de la Balmeta. El trobarem al sector més septentrional de la Costa Brava, marca el límit entre els termes municipals de Llançà i Colera. El paisatge resulta espectacular. Puc entrar per un bosquet de pins i, seguint el camí, van apareixent els arbres més propers a la costa, ajaguts a terra a causa de la força de la tramuntana, però verds i vius, assabentats tal vegada que guardant aquest submis posat conservaran la vida. Continuant cap a la part del terreny que més s'endinsa al mar, a l'esquerra deixo les "plages" de les Assusenes (assutzenes) –Assussena f. // 1. Planta liliàcia: *Lilium candidum* L. / Alcover-Moll i també les del Borró, totes molt boniques. La

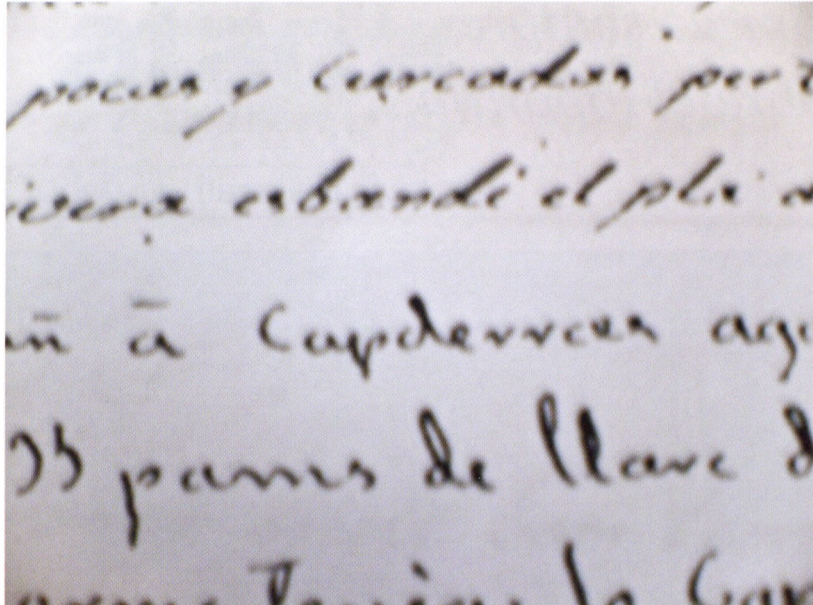
El rètol diu clar: Cap de Ras. A baix, capbreu de la pabordia de Llançà (1618).

part dreta és més rocosa. De cop, desapareix quasi tota la vegetació per trobar-me amb un terreny pedregós, gairebé lunar. Al fons, puc reconèixer un rètol toponímic, m'hi acosto i hi faig una foto. Encara que està força esborrada, es pot endevinar la llegenda: cap de Ras.

* * *

La variant cap Ras la podem trobar ja a la *Gran Enciclopèdia Catalana*, de l'any 1974, i al seu *Atlas*. D'aquesta manera han influenciat tal vegada totes les publicacions que en depenen i les que la consulten. També a l'*Onomasticon Cataloniae*, de Joan Coromines, ho trobo com a cap Ras. Com que cap dels dos no aporta informació ni fa referència a algun document antic que corroborei tal nom, m'atreveixo a aplicar les mateixes paraules que escriu Arnald Plujà en l'article de *Farella*,

LUIS FEIJU

Dues mostres de la Libreta de memorias de Juan Batista Sariñana (1853-1899).

núm. 23, desembre 2006, titulat *Sant Silvestre de Balleta*: "Cert que el diccionari Alcover i altres defineixen Valleta, (...) però no n'esmenten l'etimologia, senzillament perquè la desconeixen...". Així, d'on pot venir aquesta més recent forma, cap Ras?

Com que no n'he trobat cap dada d'antic, només en un mapa de mitjan 1900 llegeixo "C. Ras", i qui sap si només és una abreviatura, em permeto especular que l'entrada de la *Gran Enciclopèdia Catalana* pot ser influenciada per un castellanisme. En alguns mapes en castellà, propers al 1800, s'escriu Cabo Raso. Podem deduir que els topògrafs de l'època van traduir bé el significat de "ras" com a "llis, pla, sense prominències". Però la preposició "de", en castellà, podia donar al nom un sentit erroni. Així, Cabo de Raso, on "raso" podria fer referència a la tela de seda lluent, el ras, cosa que s'allunya de la realitat. D'aquesta manera, però, es podria haver traduït aquest cabo Raso per cap Ras, sense haver tingut en compte la nomenclatura antiga que apareix a molts escrits locals.

Ara, doncs, sembla ser que és el cap de Ras qui ha de demostrar la seva antiguitat i, per tant, vigència. Intentem-ho.

* * *

La primera referència de cap de Ras que he pogut aconseguir és la que apareix en un capbreu de la pabordia de Llançà, de l'any 1618.

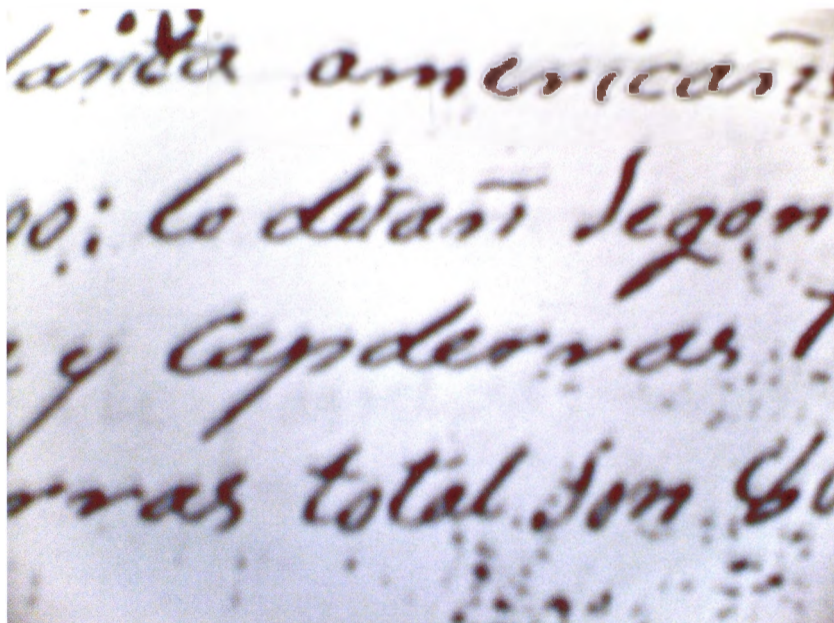
També trobarem el nom de cap de Ras diverses vegades a la dita *Libreta de memorias de Juan Batista Sariñana*. Així, per exemple, de l'any 1853: "... canviaran un tros de viña 5 vesanas... 3 de capderras...". De 1862: "... lo dit any lo dia 16 de Juñ à capderras agafan una ballena viva que feia 33 pams de llarc...". 1881: "... hem empaltat a capderras...". 1888: "... entra la Roca Sulana i capderras 134...". Finalment, de 1899; "... als rims de capderras 22 cargas...".

També tenim mapes de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, que van de l'any 1776 al 1823, on hi podem llegir Cap de Rasé.

* * *

He consultat el llibre *Amillaramiento de Llançà*, de l'any 1861, on el terme ve catalogat com a "terrenys de vinya a Cap de Ras". També el llibre *Refundición de amillaramiento de Llançà*, del 1954, manté registrada la forma cap de Ras.

Tot llegint el llibre de Josep Pla, *Costa Brava*, del 1964, llegeixo: "*Sigue el Cros y la punta del*

LUIS FEIJU

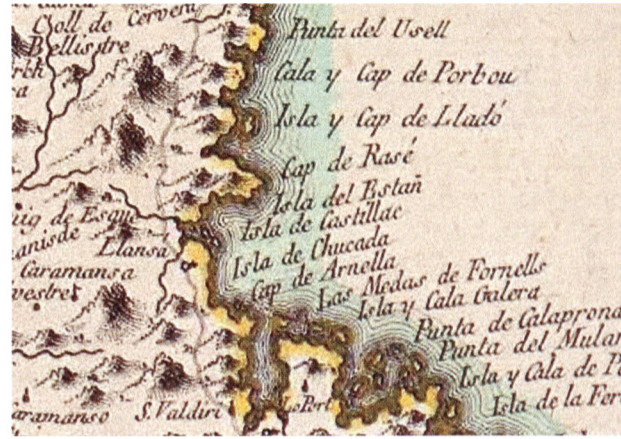
mismo nombre (...) y por la cala del Bramant se llega a las islas del Cap de Ras" (pàg. 509). Cal tenir-ho en compte.

A *Farella*, revista de Llançà, en un article d'Arnald Plujà titulat *Toponímia de la costa de Llançà*, de l'any 1996, hi diu: "Ras, cap de – esculls i cap"; i també: "A la punta de Cap de Ras (Colera / Llançà)". Al llibre del mateix autor, *Llançà al segle XVII*, amb referència a cap de Ras, llegim a la pàgina 86: "Geogràficament suposa una fitació mil·lenària entre els monestirs de Sant Quirze de Colera i Sant Pere de Rodes...". Al mateix llibre, a la pàgina 250, escriu: "Guillem Dalfau, any 1667. Amb instrument fet davant del notari (...) de tinença divuit vessanes, situades al territori dit Camp de Ras (Cap de Ras)". Així podríem suposar que els camps i terrenys de cultiu propers al cap també eren anomenats "de Ras", així com el mateix cap.

* * *

Perquè cal tenir en compte que cap de Ras no és només un nom usat pels vells. L'*Atlas Comarcal de Catalunya. Alt Empordà*, vol. 2 (pàgines 18 i 19), de l'any 2000, de la Diputació de Girona i l'Institut Cartogràfic de Catalunya, de la Generalitat, entra la fitació cap de Ras.

Si és que existeix informació que avaluï la denominació cap Ras, seria d'agrair que es posés a l'abast de tothom. D'altra part, no es pot entendre gaire que el mateix Ajuntament usi aquest topònim, en detriment del de cap de Ras, en les indicacions vials i publicacions diverses.

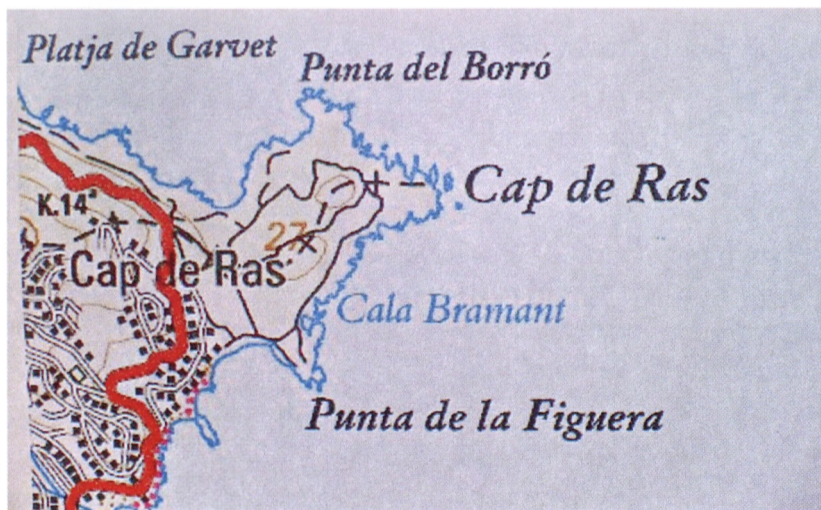
LUIS FELIU

LUIS FELIU

LUIS FELIU

LUIS FELIU

Mapes de l'Institut Cartogràfic de Catalunya. Els tres primers de Tomàs L., Güse i Vacani (1776-1798-1823).

■ *Una mirada en blanc i negre: Ara fa cinquanta anys*

JOAN SERRA I PERALS

La relectura de la premsa local antiga ens aproxima a alguns moments molts propers de la nostra història, a petits retalls de la vida recent, que en definitiva són fragments de la vasta memòria col·lectiva dels nostres pobles. Les hemeroteques locals ens ofereixen la possibilitat d'endinsar-nos, a través dels papers esgrogueïts i trencadissos dels diaris i les revistes, en un munt d'històries properes. Vivències que s'allunyen molt de la freda història oficial, però que són per a alguns de nosaltres quotidianes i familiars, molt vives en el record, i ens ofereixen la possibilitat d'una mirada nostàlgica cap a una altra època i un altre moment.

Buscant a l'atzar a l'hemeroteca de l'Arxiu Municipal, hi hem trobat la revista *Miranda*, la que fou la veu del Centre Cultural de Llançà. És una publicació molt recordada a la nostra vila. Rebuscant en el volum enquadrinat, hi hem trobat els números editats ara fa just cinquanta anys, el 1957, i els llegim. Els seus encapçalaments, les paraules que hi apareixen, la redacció de les seves cròniques i articles, ens porten ja d'entrada a una altra època. Ens sonen una mica com a cosa passada de moda, mots i escrits fruit d'un altre segle, però si ens endinsem en el seu contingut, ens sorprèn gratament, ja que hi trobem la crònica de la vida d'un poble de la costa que començava la seva transformació. I n'obtenim el que podríem anomenar una història en blanc i negre d'aquell temps, que ara intentarem copsar en aquestes lletres.

Els cronistes ens parlen del temps, exactament com ara, de l'any que va començar amb fred però que la tardor fou molt suau i que no hi havia manera que ploqués. Recullen un o altre fenomen atmosfèric, com el que tingué lloc el 29 de setembre, quan en el cel de Llançà es va poder observar nítidament una aurora boreal

que va causar expectació i més d'un comentari entre els veïns.

Parlen, aquestes planes, dels actes socials i culturals organitzats a ritme de calendari per les entitats del poble, amb tota mena de detalls: des de les festes majors al carnestoltes, la festa del Carme, les vetllades teatrals i escolars, les musicals de l'orfeó El Campanar. Recullen també la programació del cinema España, on es van exhibir amb gran afluència de públic les pel·lícules en cartellera: *No hay amor más grande*, *Sueños de circo*, *También yo te quiero*, *Sombrero* i *20.000 leguas de viaje submarino*.

Donen notícia de l'activitat escolar, recollint que a l'octubre es van tancar per quinze dies les escoles públiques, per por de l'epidèmia de l'anomenada grip asiàtica. Recullen també els cronistes esdeveniments excepcionals, com el campionat de pesca submarina de Catalunya, que va tenir lloc en aigües del Port. I que a la Residència Álvarez de Castro tingueren lloc unes jornades organitzades pel setmanari *Vida Catòlica* que, sota el títol *Para un mundo mejor*, van reunir un nombrós grup d'assistents. De l'esdeveniment va sorprendre sobretot que fessin d'ajudants als congressistes les missioneres seculares, que no utilitzaven l'hàbit normal a l'època i vestien de carrer i que habitualment vivien dels seus jornals com a treballadores de fàbriques i tallers.

Ens sorprèn, però, una de les cròniques, potser no tant pel que explica, que també darrerament i dissortadament ens és molt proper –el de les aturades de la llum– sinó pel to irònic i amb la gràcia que ho fa, ateses les circumstàncies del moment, quan la majoria de pobles es veien sotmesos continuament a les restriccions de llum.

Transcrivim literalment el text perquè no es perdi el seu sentit: "*No es que el fluido de nuestra jamás ponderada Hidro merezca atención*

en demasía. Resulta que antes se limitaba a dar bajo voltaje. Añádiale unos partes meteorológicos muy emocionantes: apagones largos (que suponemos significaría que el señor jefe mayor se había enojado); luego, apagones más cortos y otros, mucho más cortos (serían los enfados de los segundos y terceros jefes y así sucesivamente); dentro del apagón, existen aún diversos aires: apagón rápido, que parece más propio de los viernes y sábados cuando ya se ha celebrado el mercado semanal y el comerciante de la capital no se anda en remilgos; pero el apagón puede ir precedido de un descenso monísimo de la tensión o del voltaje, o de la luz simplemente, que es como decimos nosotros. (Es cuando se nos ocurre lo agradable que será una sesión de televisión amenizada por esos

vaivenes). Obsequio especial de la Hidro para no sabemos qué días determinados: la titilación. Si ustedes no han visto esto, no saben qué es bueno: algo sensacional. Su único defecto es que va irremisiblemente al apagón, pero, considerado en su valor absoluto, como titilación simple, no tiene igual. En Madrid lamentan que los turistas les pidan apagones. Pero esto no es nada. Ahora a la Hidro se le ha subido la mosca a la nariz y nos ha puesto dos días de restricción, como las compañías de verdad."

Aquesta crònica ens fa veure que, tot i que hi ha coses que han canviat, i que han passat molts anys, encara n'hi ha que continuen igual. Serveixi, doncs, aquest article per fer-nos reflexionar i per endinsar-nos una mica en la més recent història de Llançà.

Aquells vells oficis extingits (XXIX)

■ *La planxadora: llis i fi*

MIQUEL FA

El safareig; l'aigua, el sabó i la roba bruta; refregar fort amb els punys estovant la roba; donar blauet a les peces blanques; esbandir, escórrer i eixugar.

Etcètera...

*

Planxar!

A ca la planxadora, als afores de la vila, uns pedrissos per reposar-hi.

A dins...

L'espai ben preparat, net i endreçat.

La post de planxar i el planxamànigues.

Una cadira per seure-hi de tant en tant i una altra per a la persona entrant.

I la desca de la roba neta que s'haurà de planxar.

Les planxes a mà, ben calentes, suaument sobre la roba, a vegades humitejada, per allisar-la millor.

El lloc; una cambra gran d'una casa bonica, assolellada i airejada pels quatre costats, al llinard del poble.

Bonic l'emplaçament i bonic l'entorn.

Olor; olor de net i polit.

Una dona hi anava amb un farcell a la mà, duent-hi unes camises i unes robes fines. Ara s'ha aturat a conversar amb una veïna.

Més tard; al dedins de la casa, a la sala, al lloc adequat, al planxador, aquella dona hi va deixar el bolic.

Sobre la taula de planxar, un bol mig ple d'aigua per ruixar la roba, per planxar-la més bé.

Cap ací. Cap allà. Passar i repassar, fent córrer el ferro. Movent-se amb la planxa a la mà, lliscant-la, lliscant-la.

S'hi fixava. S'hi lluia.

La planxadora, el lloc i la imatge, amb justa harmonia.

A ca la planxadora, al defora, adossats a la façana, aquells pedrissos convidaven al descans, convidaven a reposar-hi, convidaven a respirar el ventijol.

Ella tenia una palanganeta amb midó deixatat i feia servir dues planxes de sola prima que les alternava, escalfant-ne una a la vora del foc, prop de les brases, mentre usava l'altra, canviant-les quan convenia.

A l'abast, una planxa més gran; la grossa, la de "sastre", que portava el caliu dintre i que s'havia d'activar sovint.

S'emmidonaven un xic els punys de les camises i, una mica també, els colls que haurien de quedar endurits o mig endurits.

Ella, la Dolors, s'hi entretenia, sent primmirada, sent meticulosa.

Bruses i faldilles.

Prisats i farbalans.

Camises i armilles.

Corbates i mocadors bonics.

Més tard, al capvespre, tal com s'havia fet l'encàrrec, com s'havia convingut, ho venien a recollir.

Tot ben posat al farcell, s'ho enduien.

S'ho emportaven i algú, cofoi, ho lluiria al mudar-se.

Amb el temps, es modifiquen les coses. També els oficis.

Ara el planxar és diferent. Elèctric i casolà.

No n'hi ha de planxadora aquí.

Allà, als afores, on el ventet trenca la calma, no l'hi busqueu pas.

Aquelles planxes són antigalla.

Ella, la dona, les va arraconar amb les coses arraconades.

I s'estan allà quietes...

...On hi ha els trastos.

A l'abandó.

I...

Del lliscar, res de res.

LA FRASE

Fan falta quaranta músculs per arrufar el nas, però només quinze per somriure.

–Sivananda–

■ *Aquarel·listes del nostre museu*

Manel Plana (Sant Feliu de Llobregat, 1949)

RAFAEL BORRÀS I GARCIA

Parlar d'en Manel Plana és parlar d'un excepcional artista compromès amb l'aquarel·la. Un particular estil que l'expert Juan Manuel Lumbreras qualifica d' *aquarel·la eclèctica*.

Fins ara, únicament coneixíem l'aquarel·la clàssica, o diguem-ne seca, i la que ja entra en el camp de l'abstracció, una aquarel·la humida executada amb gran quantitat d'aigua. La realitzada per Manel Plana possiblement és la més difícil, ja que es troba a mig camí de les anomenades seques i humides. Amb la peculiaritat que, a més a més, domina amb gran resolució el dibuix, amb encertadíssimes composicions, amb elegància cromàtica i un absolut domini de la tècnica.

Personalment, he pogut observar com treballa. També he seguit la seva trajectòria des de fa una colla d'anys i he estat a molts llocs on ell ha pintat, perquè en Manel, com jo, ha estat un ferm seguidor i admirador del mestre Josep Martínez Lozano. Des d'aquests indrets, he vist com interpreta amb gran domini qualsevol tema al natural, ja siguin els paisatges del Maestrat, aspres i rocosos, com les muntanyes

suaus i dolces de Sòria, o les marines dures, pel clima, del País Basc, o les lluminoses del Mediterrani. Quant a interiors, plasma unes immillorables natures mortes, amb peixos o ceràmica blanca i fina, que apareix de la puresa del paper. També cal esmentar la realització de la seva valenta figura, nua, amb traços forts i resolutius. Però jo opino que els dos llocs dels quals defineix millor l'ambient, d'una forma brillant i formidable, són els del Marroc i de Venècia.

Alguna vegada, en presència del mestre Martínez Lozano, he pogut analitzar-lo, més ben dit, inspeccionar-lo: com busca el tema, com treballa la perspectiva, a vegades des de les alçades, amb punts de fuga ben marcats, com taca (primer amb suavitat per encaixar i, posteriorment, amb pinzell ample, marca enèrgicament les ombres per donar forma i volum). Moltes d'aquestes pintures mostren un brutal efecte lluminós. Els seus nocturns, amb blaus, grisos i negres, posseeixen una gran majestuositat. En cap dels casos embruta el paper i li dona, en canvi, la transparència pròpia i natural de l'aquarel·la.

Port de Llança, nocturn
(sense datar)

Fragment de Cabres a Porrera. Tarragona, 1987.

Treballa amb compte, posa cura dels estris, tot ho porta ben col·locat, amb pulcritud, una manera d'ésser no gaire corrent en un artista. Aquest fet ha provocat entre els amics bromes i més d'una rialla. És també maniàtic en la marca del color, els grisos d'un fabricant, els blaus d'un altre... Aprofita qualsevol retall de paper, bé per pintar, bé per dibuixar amb tinta o amb llapis. El format no el preocupa i si és necessari pot fer aquarel·les superiors al metre. Si ha de pintar dret, passa al format més petit. Sempre porta un bloc al damunt i pinta cada dia; aquesta intensa activitat l'ha dut a tenir una col·lecció de fenomenals obres d'art.

Els entesos diuen que utilitza amb poètica austeritat els colors trencats, que els seus colors càlids estan plens de voluptuosos cadmis i sensuals taronges. Jo destacaria, de totes les seves virtuts (i és la que personalment més admiro) la seva capacitat de síntesi. Com en poques taques pot plasmar unes cabres o uns arbres que s'aguanten amb la seva ombra. Aquesta genialitat l'ha dut a ser un dels aquarel·listes més ben

valorats del nostre país. Ha estat present en nombroses mostres nacionals; també, convidat a xerrades i conferències que organitzen les diferents agrupacions d'aquarel·listes, i fa cursos en escoles i acadèmies. Entre els molts premis que ha aconseguit, cal destacar els seus primers premis nacionals d'aquarel·la.

En Manel Plana, voluntàriament, ha escollit aquest tipus d'aquarel·la que en diuen eclèctica, en la qual tan bé es desenvolupa i que de vegades és poc compresa i poc comercial. Des d'aquestes línies l'encoratjo a seguir amb aquest caràcter que el fa reconeixible d'una hora lluny, que segueixi amb la seva tossudesia i que lluiti cada dia per donar-nos el millor dels seus coneixements, per oferir-nos una obra inèdita, que sempre serà de gran qualitat artística.

Així, tal com és, ha arribat a ésser un dels aquarel·listes que fan història en el món de l'aquarel·la. El fundador i director del Museu de l'Aquarel·la de Llançà ja ho va vaticinar. I no s'equivocà.

El Museu de l'Aquarel·la-Fundació J. Martínez Lozano, de Llançà, fou inaugurat el 22 de gener de 1989, dia de Sant Vicenç, a partir de la donació de més de cent obres propietat de l'artista. Hi són representades les diferents tendències de l'aquarel·la i és únic al país en aquesta modalitat de pintura.

■ 20 preguntes del qüestionari Proust Blanca Ortiz Val

JMS

Directora de la Coral Palandriu, de Llançà. Nascuda a Barcelona i resident al Port de la Selva. Llicenciada en Música (piano). Ha estat professora de música als instituts de Llançà, Cadaqués i Canet de Mar. Actualment exerceix a l'institut Cap Norfeu, de Roses.

– Quina estació de l'any prefereix?

– L'estiu.

– Què s'estima més, el dia o la nit?

– La nit.

– Si hagués de canviar de residència, on li agradaria viure?

– En una illa mig deserta.

– Quins són els seus herois de la vida real?

– Els que lluiten pel bé comú.

– Quins fets històrics menysprea més?

– Les guerres.

– Quina novel·la i quina pel·lícula li han agradat més?

– *A la recerca del temps perdut*, de Marcel Proust. *L'home elefant*, de David Lynch.

– Quin és el seu pintor preferit? I el músic? I l'escriptor?

– Cézanne. Bach. Herman Hesse.

– Quin és el color que més li plau?

– El blau.

– Quina és la seva flor preferida?

– La violeta.

– Quin és el paisatge que més l'ha impressionat?

– Les cascades del Niàgara.

– Quin és el diari que li agrada més?

– *L'Avui*.

– Quina ciutat estrangera recorda per damunt de les altres?

– Roma.

– Quin sistema de locomoció prefereix?

– L'avió.

– Quins són els seus plats i begudes predilectes?

– La sopa de verdures. El te.

– Creu en els diners com a base de la felicitat?

– No.

– Què li hauria agradat ser?

– Violoncel·lista d'orquestra simfònica.

– Quin és el principal tret del seu caràcter?

– La sinceritat.

– Com voldria ser físicament?

– Més saludable.

– Quin és l'estat present del seu esperit?

– Inquiet.

– Com li agradaria morir?

– Sense patir i amb pau espiritual.

COL·LECCIÓ SANT SILVESTRE

AJUNTAMENT DE LLANÇÀ

1. LLANÇÀ A L'ÈPOCA MEDIEVAL, Joan Badia-Homs, R. Borràs, Benjamí Bofarull, Enric Carreras, Miquel D. Piñero.
2. PARATGES DE LA MEMÒRIA, Manel Menéndez.
3. EL TERRITORI DE LLANÇÀ A L'ANTIGUITAT, Anna Pujol i Puigvehí.
4. JAUME FARELL, Josep Ribalta.
5. LLANÇANENCs D'OR, Jaume Comellas.
6. LLANÇÀ AL SEGLE XVII, Arnald Plujà.
7. LLIBRE DE SANT SILVESTRE, Joan Badia-Homs, Rafael Borràs, Josep Clavaguera, Joan M. Pau, Arnald Plujà, Josep M. Salvatella, Joan Serra.

■ *Aproximació al patrimoni llançanenc (IV)*

JOAN M. PAU I NEGRE

JOAN M. PAU

El patrimoni feliçment salvat ha de passar per una fase de dignificació i exaltació dels seus valors, com un testimoni viu per a les generacions futures, tant si és paisatge com arquitectura, o qualsevol bé cultural, artístic o biològic.

El canó d'un vaixell naufragat enfront de la platja de l'Alguer ha tingut millor emplaçament. Actualment està arraconat en un jardinet del carrer Roger de Llúria, apuntant edificis moderns. És un vestigi prou important per situar-lo com a mínim al casc antic de la Vila o del Port, o al camí de ronda prop d'on va ser recuperat.

JOAN M. PAU

JOAN M. PAU

Les cadenes d'àncora, que des de fa uns anys embelleixen l'antic illot del Castellà, fan de barana d'una placeta-mirador. Han estat tema fotogràfic repetit mil vegades en postals i cartells publicitaris i han servit de teló de fons per fer fotos de nuvis i de record per a una munió de turistes.

JOAN M. PAU

Dos bancs, col·locats d'esquena al mar i a la panoràmica esplèndida que es divisa des del lloc, amaguen l'estètica de les famoses cadenes.

Entrevista a Francesc Xavier Àvila, Hereu de Llançà i de l'Empordà “M'agradaria treballar ajudant a les persones”

JUANJO SERRÁN

Es defineix com una persona amiga dels seus amics i té molt clar que li agradaria treballar ajudant els altres. En Francesc Xavier Àvila, Hereu de Llançà 2007, va ser elegit també Hereu de l'Empordà el 8 de setembre passat a Cadaqués. Em comenta que va viure amb molta il·lusió aquella jornada, mentre fem reflexió del que ha suposat tot plegat...

– **Què destacaries del que has viscut fins ara com a hereu?**

– Una impressió molt gran, conèixer molta gent. Quan comences a anar als dos o tres primers actes, ja estàs desitjant que arribi el proper per veure els companys i conèixer gent nova.

– **Què t'ha portat de bo i de dolent?**

– De bo em quedo amb el fet de conèixer altra gent i altres pobles, que fins ara no n'havia tingut l'oportunitat. De dolent... que de vegades has de deixar una mica de banda els amics de sempre, per anar als actes.

– **Ara has estat escollit Hereu de l'Empordà, què se sent?**

– Una emoció molt gran, em vaig posar més nerviós que a Llançà.

– **Com vas viure aquesta jornada a Cadaqués?**

– Molt bé; tal com he dit, amb molts nervis. Però va ser una experiència molt maca. Una organització molt bona, amb activitats divertides, com una cursa de càntirs que em va cridar l'atenció.

– **Què t'esperes d'aquest nou regnat?**

– Continuar coneixent gent, intentar fer-ho el millor possible i gaudir de l'experiència.

– **El 27 i 28 d'octubre se celebrà a Llançà l'elecció de la Pubilla i l'Hereu de Catalunya. Tenies alguna preferència?**

– Coneixia a la majoria dels que es presentaven. Tots són bons companys i companyes. No tenia cap preferència especial.

– **Parlem una mica de tu... quines són les teves aficions?**

– Jugar a futbol, anar amb els amics, sortir de festa, viatjar...

– **On t'agradaria viatjar?**

– M'agradaria visitar Catalunya sencera, ja que algun racó encara no l'he vist. Després, Tenerife; les illes són un bon destí.

– **Estudies...**

– Sí, un Cicle formatiu de grau mitjà d'auxiliar administratiu, a Figueres.

– Què t'agradaria fer en el futur?

– Alguna feina relacionada amb el servei als altres, per exemple treballar a la Creu Roja.

– Amb quins valors t'identifiques?

– Responsabilitat i amistat; m'agrada fer amics.

– Creus que en la societat actual hi ha manca de valors?

– Els joves d'avui dia passen una mica de tot, només pensen en festes i obliden altres temes importants, com estudiar, culturitzar-se... Pel que fa al món, amb les notícies que surten cada dia a la tele, t'adones que hi ha una manca de valors. No és normal tantes notícies d'assassinats, maltractaments a parelles, atemptats...

– Què valors més en una persona?

– La veritat per davant i que sigui amable.

– Què et costaria perdonar?

– En la parella, la infidelitat. Amb un amic... és difícil no perdonar un amic, sempre que no tingui res a veure amb la parella.

– Ara que treus el tema de l'amor... com va això?

– Vaig fent...

– Una de difícil... defineix-te en una paraula.

– Divertit...

– Parlem d'altres temes. Què penses de Llançà?

– M'agrada molt, com a poble està força bé. Algunes coses es podrien millorar... però és un poble molt maco per visitar.

– Què canviaries?

– El que trobo a faltar són més activitats per als joves, però tampoc gaire res més. M'agrada Llançà perquè és on visc i perquè aquí m'hi trobo a gust... Bé, potser faria falta una discoteca nova...

– Quina és la teva visió del jovent d'avui?

– La majoria estudia, els de la meua edat vull dir, els caps de setmana desconnecten i surten amb els amics. Els veig responsables, en general. Els més petits van "molt pujats de fums", penso que no van pel bon camí. Però, és clar que no ho són tots, així. És una visió general del que es veu pel carrer cada dia.

– Per acabar... un desig.

– Ser feliç molt de temps.

TEMES DE LLENGUA

Dues incorreccions, còpies directes del castellà, són *algo* i *capullo*. *Algo*, quan és pronom, pot dir-se, *una cosa*, *alguna cosa*, o, en un registre culte, *quelcom*. Amb valor d'adverbi, hem de dir *una mica*, *un xic*: És una cosa que no oblidaré. Hi ha alguna cosa aquí? *Quelcom* destacava sobre la resta. És una mica ensopit. En voldria un xic més.

La paraula castellana *capullo*, segons el significat, podem canviar-la per *capoll*, *poncella*, *estúpid* o *torracollons*: Hem recollit els capolls dels cucs de seda. M'agraden les poncelles de les roses. El seu germà és un estúpid. No siguis torracollons, tu!

S

Parlem de...

■ Joves, grans, habitatge i hipoteca

FREDERIC RIERA I MALLOL

“Tots els espanyols tenen dret a gaudir d’un habitatge digne i adequat. Els poders públics promouran les condicions necessàries i establiran les normes pertinents per fer efectiu aquest dret”... “Es reconeix la propietat privada i l’herència. La funció social d’aquests drets en limitarà el contingut, d’acord amb les lleis. Ningú podrà ser privat dels seus béns i drets, si no és per causa justificada d’utilitat pública o interès social”. És a dir, que ni la propietat és un robatori ni és un dret il·limitat.

Els articles 33 i 34 de la Constitució, abans esmenats, emparen el Projecte de Llei del dret a l’habitatge, presentat pel Govern català al Parlament. Un projecte com aquest pot provocar inquietud i temor, segurament injustificats, en àmplies capes de la població que han invertit els seus estalvis en l’adquisició d’una segona residència o en un pis per quan el fill o la filla es casin, és a dir, no amb finalitat clarament especulativa. Un temor que és fàcilment manipulable pels que volen que tot canviï per no canviar res.

El concepte de llar ha evolucionat paral·lelament als avenços tècnics i als valors de l’individu en el temps. En la concepció moderna del benestar, l’habitatge no es limita a la simple funció de donar sopluc per aïllar de les inclemències del temps i de les possibles agressions exteriors, ans més aviat cal que l’habitatge sigui un lloc singular i adequat per al desenvolupament de la vida social de l’individu i la seva família. Conseqüentment, la societat espera de l’estat del benestar que arbitri les mesures necessàries perquè li sigui facilitat a la unitat familiar l’accés –en propietat, lloguer o qualsevol forma legal– a un habitatge escaient a les seves necessitats i dotat dels mínims elements de confort considerats necessaris per la societat actual. També cal un entorn ambiental adequat, per facilitar el descans i descarregar les tensions acumulades durant la jornada laboral. Evidentment, la satisfacció de tots aquests

punts significa resoldre l’entrada en conflicte de diversos factors. El principal, al meu entendre, la restricció de les disponibilitats de recursos per a altres finalitats destinades a la família.

La qüestió de l’accés a un habitatge digne, en condicions raonables, afecta tothom, però molt principalment els més joves i els que tot just acaben d’arribar. És a dir, tots aquells que comencen. Els que s’han d’espavilar per poder posar en marxa el seu projecte personal o familiar de vida. I no pot ser que costi tant disposar d’una cosa elemental com és una llar per viure, per poder emancipar-se, per muntar una família, per reagrupar-la. Una societat d’oportunitats no pot fracassar justament en la qüestió més elemental. És evident que la corda s’ha posat molt tibant. L’economia d’acumular capital en el totxo, per part d’uns quants, mentre la gent jove no se’n surt, no és sostenible i té uns costos socials actuals i futurs enormes. La dependència familiar prolongada dels joves és general i es va allargant cada vegada més. Al nostre país, ja són diverses les generacions de joves que es comporten segons aquest model, amb la benevolent aquiescència i col·laboració de les pacients famílies.

Segons algunes veus, el cicle alcista que des de fa anys registra el sector immobiliari podria estar arribant al final. No obstant això, de moment, els indicadors no mostren un canvi de tendència tan acusat per poder assegurar-ho tan rotundament. L’habitatge és a la vegada un factor d’integració i d’exclusió social. La causa essencial de la impossibilitat d’accés a un habitatge digne és, gairebé sempre, econòmica, per manca de recursos o per dificultat d’accés a préstecs hipotecaris. Pel que fa a l’evolució del preu de l’habitatge, si bé el mercat comença a oferir productes més econòmics, no és perquè el preu baixi, sinó pel fet que la superfície dels pisos és menor. A menys superfície, s’abarateix el preu.

L’accés a l’habitatge és un problema cada cop per a més gent, especialment els joves. Un objectiu hauria de ser compartit: cal que tothom pugui

accedir a un habitatge amb un esforç familiar proporcional i raonable. Això comença per polítiques econòmiques que permetin un alt nivell d'ocupació i suficient disponibilitat de renda per càpita i per polítiques socials que prestin atenció a les persones amb rendes mitjanes i baixes. Caldria introduir criteris de moderació en la valoració dels habitatges a efectes hipotecaris i incentivar la contractació d'hipoteques a tipus fix i les assegurances sobre hipoteques a tipus variable. Així s'evitaria que una alça dels tipus d'interès incrementés el risc d'insolvència. El problema és greu, cert, però normalment sempre parlem dels joves. Pregunta: i la gent gran, què? També tenen aquesta problemàtica, amb l'afegit que no poden demanar cap hipoteca a causa de l'edat. I la gent gran també forma part de la nostra societat. O no?

Una de les mancances més importants que té el nostre municipi és la d'habitatges de protecció oficial. Pertoquen a l'Ajuntament les accions encaminades a proveir de sòl dotat de les infraestructures necessàries, sòl urbà, controlar la qualitat dels habitatges quant a les dimensions, distribució i dotació d'equipaments, facilitar l'accés a l'habitatge a tots els estaments de la població. L'Institut Català del Sòl (INCASOL), amb el control municipal, ha fet factible el Pla d'actuació residencial Les Esplanes, on d'entrada s'hi ha previst la construcció de 44 habitat-

ges en règim de protecció oficial. Crec que aquest és el camí correcte.

Tenim dues opcions: ajuda a la pedra o ajuda a la persona. La primera serien totes aquelles mesures destinades a incentivar l'activitat del sector productiu, sense preveure el destí final dels habitatges. Són accions simples, de caràcter general i fàcil aplicació, perseguint de potenciar tant l'oferta com la demanda, assajant de trobar un punt d'equilibri mitjançant els preus, que doni garantia a un alt nivell d'activitat. Per ajuda a la persona entenem les mesures que de forma selectiva potencien la demanda de manera discriminatòria, perseguint que "el que més necessita, més ha de rebre". L'objectiu és fer més propera la capacitat d'accés dels més febles, de renda més baixa. Ambdues accions faciliten l'accés a l'ús de l'habitatge. És obvi que l'ajuda a la pedra fa baixar el preu del pis, igual que l'ajuda a la persona fa que pisos que no serien construïts, puguin ser-ho. Qualsevol resposta passa per aplicar una adequada política urbanística que faci efectives les reserves de sòl previstes a la Llei d'urbanisme del 2002, un esforç més gran en la promoció de sòl i habitatge protegit. El finançament a llarg termini és absolutament necessari i l'ampliació d'un finançament raonable –amb uns préstecs de terminis i interès tolerables– és condició necessària perquè l'accés a l'habitatge sigui possible.

Un aspecte de la nova urbanització de Les Esplanes, d'INCASOL.

■ *El tamariu, arbre entranyable*

ESTHER SÁNCHEZ I GARRIGA

P arlar d'aquest arbre sempre m'ha resultat difícil, perquè sempre m'ha emocionat. Segurament és veritat que les paraules que més costen de

dir són les més properes als nostres sentiments.

El tamariu, *Tamarix sp.*, és una espècie vegetal que frega la línia divisòria entre arbre i arbust. El seu origen l'ubicariem en els deserts sorralencs i salabrosos. Resisteixen en aquests ambients gràcies a la gran tolerància que presenten davant els vents marins carregats de sal. Per això, segurament, les fulles de mida reduïda, semblants a les de les coníferes, són còncaves i enfortides per ceres impermeables. La forma corbada de les fulles i la cutícula interna, recoberta de pèls blanquinosos, els permet retenir l'aigua de la pluja i de les gelades matinals. Tot s'hi val per tal de sobreviure.

Nosaltres, empordanesos, coneixem la crua agressivitat amb què una tramuntanada o una llevantada pot arribar a castigar la nostra costa. I, malgrat les adversitats d'aquest hàbitat natural, el tamariu, espècie singular, resultà ser el protagonista de la nostra costa. Desgraciadament, fins fa tan sols unes dècades.

Els records tenen la particularitat de manifestar-se en els moments menys esperats. I això, juntament amb la selectivitat que els caracteritza, ens dona un fil conductor on encaminar els nostres pensaments. Unes basses d'aigua foren per a mi el detonador d'un record entranyable. Basses d'aigua i la veu de la mare alertant-me que no m'esquitxés. És la imatge que tinc guardada com un tresor valuós d'un dia de pluja, quan anàvem a veure l'avi com descarregava el camió del peix. Travessàvem el pàrquing. I jo me'n recordo!... Recordo aquells tamarius, sí, un aquí i un més enllà. No massa alts, ni per a una nena com jo. Avui vull pensar que eren vigilants. Igual que guerrers situats al peu del canó, així de valents es mostraven protegint les quatre cases del Port.

Testimoni vivent n'és l'exemplar que podem admirar al costat de l'Hotel Miramar. És magnífic en la seva solitud, grandios en la seva perseverança i majestuós davant la indiferència amb què és tractat.

Lamentablement, un altre tamariu, el situat a la plaça del Port, es troba en condicions totalment precàries. És, sens dubte, la personificació de l'abandó. S'ha utilitzat i oblidat, sense mostrar-li cap respecte. Unes llaunes en el tronc foradat

ESTHER SÁNCHEZ

ESTHER SÁNCHEZ

Tamarius del Miramar i de la plaça del Port.

i el parafang d'un cotxe aparcad en són les proves. Pel lloc on és, es veu clarament que ha format part de la vida del barri. Ens ha fet costat durant anys, present en les penúries i les alegries dels habitants del Port. És el més heroic dels nostres guerrers. Però cal estar alerta, perquè avui quatre banderes mal penjades ja simbolitzen el seu crit d'agonia. Dediquem-li una mirada!... Si després de deu segons no ens envaïx la més profunda tristot, és que una part de la nostra ànima s'ha petrificat.

Per asserenar una mica els ànims, podem anar fins a la platja de Grifeu. Allí podem contemplar un individu d'aquesta espècie, realment espectacular. Al cap em vénen adjectius com fort, robust, grandió, magnífic... Però ben segur que encara no li fan els honors. Nosaltres agraim l'ombra amb què ens regala en els mesos de calor i admirem la bellesa de la seva silueta jugant amb el contrast del mar i de les roques. Per mi, és més que tot això, per les generacions dels meus pares, encara molt més. Jo el recordo dels dimecres de cendra. Estudiàvem a l'institut de Figueres i la colla de Llançà havia de plegar abans per anar a enterrar la sardina. Hi teníem cita obligada. I, és clar, el tamariu de la platja de Grifeu sempre hi era convidat. Any rere any ens hi esperava. Un parèntesi en les nostres vides entre llibres. Un moment de serenor, d'harmonia. Un moment de germanor.

Un altre destí és el que han tingut els de la platja de l'Argilera. Malgrat

la proximitat de la carretera, podem contemplar-los salvatges i gaudir de l'èxit de la seva colonització. Donant l'esquena a les cases i mirant a cap de Ras, per uns moments podem imaginar el que ha estat i ja no és. Si ens hi acostem, l'ànim se'ns revifa en comprovar l'existència de nous individus. Són exemplars joves, que van creixent tímidament, però amb l'orgull natural de representar la seva espècie. L'esperança, diuen, és l'últim que es perd.

ESTHER SANCHEZ

ESTHER SANCHEZ

Els tamarius de la platja de Grifeu i de l'Argilera fan palesa la força del vent del nord.

■ *El tren, la contrada i l'eurodistricte*

JOSEP M. LOSTE I ROMERO

En aquests moments, a la nostra comarca de l'Alt Empordà i, més concretament, a la contrada del cap de Creus / Albera Marítima, tenim una amenaça col·lectiva greu: la possible supressió de l'actual estació del tren del centre de Figueres, amb el que suposaria de cop mortal contra la línia del tren convencional de Girona a Portbou, i, alhora, la pèrdua d'una gran oportunitat per blindar aquest tren, per millorar i modernitzar la nostra contrada: l'eurodistricte.

L'eurodistricte: la unió entre les comarques gironines i la Catalunya Nord (el departament dels Pirineus Orientals, en el llenguatge administratiu francès), ha de significar una alenada d'aire fresc que impulsi diferents projectes, socials i culturals, per tal de vertebrar un esplèndid territori format i enllaçat pels punts geogràfics de Girona, Figueres i Perpinyà, que es complementarien a través d'una visió global de naturalesa europeïtzant. Doncs bé, la força motriu d'aquest eurodistricte ha de ser, sense cap mena de dubte, l'articulació d'un tren convencional, eminentment social, el tren de Girona a Perpinyà per la costa, que relligui el territori i jugui una funció de promoció econòmica de la zona.

L'eurodistricte és una oportunitat d'or per avançar cap a una catalanitat constructiva i eficaç. Doncs bé, un dels trets essencials d'aquest potent eurodistricte ha de ser –hauria de ser– la millora de les comunicacions, les interconnexions ferroviàries entre una banda i altra dels Pirineus. L'articulació d'un vigorós eurodistricte ferroviari –que es tradueixi en una millora bàsica de la mobilitat transfronterera– implica la coexistència, la combinació, la complementarietat, d'un gran tren: el TAV, com a mitjà de comunicació a llarga distància, juntament amb la dignificació del tren convencional. El tren de Girona a Perpinyà per la costa, que solda el territori, tot donant un servei de mobilitat social, turística i cultural de debò. Lògicament, perquè aquest eurodistricte específic pugui tirar enda-

vant, Figueres ha de jugar un paper de peça clau, tot mantenint la seva estació en l'actual enclavament cèntric i estratègic.

Cal tenir molt present que, si en l'àmbit general de Catalunya ja es pateix una important crisi del transport i la mobilitat a causa de la preponderància del vehicle privat –que és incapaç de garantir la mobilitat sense una elevada congestió, amb un impacte ambiental baix i uns preus raonables–, en l'àmbit més concret de la nostra comarca la situació és gairebé desesperada. L'alternativa més racional al cotxe privat, el tren convencional, pateix discriminacions, menyspreus i bufetades per totes bandes.

Aquesta situació, aplicant-hi importants dosis de sentit comú, ens porta a considerar que la gran amenaça, no només per a la mobilitat de milers de ciutadans empordanesos sinó també en relació amb la degradació de la justícia social i, en conseqüència, amb l'augment de les exclusions socials, és l'anunci de la supressió de l'actual estació del tren convencional de Figueres, allunyant-la de la majoria de la població de la comarca. Aquesta és, avui dia, l'autèntica espasa de Dàmocles que penja per damunt de tots els altempordanesos. I encara amb molta més contundència, per damunt de tots els ciutadans de la contrada de l'Albera Marítima. Per la qual cosa, les autoritats polítiques de la zona haurien de començar a parlar clar i a lluitar de debò contra la incertesa i la mortificació de molta gent que ho pot passar fatal –socialment i laboralment– si es treu l'estació del centre de Figueres.

Per altra banda, tot això no implica que no pugui arribar, amb normalitat i seguretat, el TAV, que no s'estigui d'acord que aquest gran tren pot ser positiu per al desenvolupament del nostre territori. Ara bé, el que no és acceptable, és que per voler fer arribar en una data concreta, peti qui peti, el gran tren, això signifiqui la marginació del tren convencional i, en conseqüència, més injustícies socials, col·lapses a les carreteres i horribles accidents de trànsit. De fet, si no es manté l'estació al centre de Figueres i no es dignifica la

L'estació de Figueres és darrerament motiu de discussions polítiques i socials.

línia Girona-Portbou, amb interconnexions amb Perpinyà (el tren social i natural de l'eurodistricte), tots ho passarem molt malament, la regressió social a la nostra contrada serà espectacular.

En definitiva, és urgent defensar entre tots aquest eurodistricte natural i ferroviari. Cal convèncer el conjunt de la població a l'entorn de Llança perquè sigui la punta de llançà d'aquest eurodistricte. Cal també implicar el

màxim d'autoritats polítiques, institucions econòmiques i culturals, com també les més variades personalitats, perquè impulsin i ajudin a consolidar un tren convencional a la zona. No és cap caprici, és a hores d'ara la màxima necessitat social. Ha arribat el moment de posar-se a treballar, unint esforços per actuar conjuntament, amb una potent voluntat política i amb la màxima eficàcia possible. La nostra contrada, el territori, bé s'ho mereix.

L'ESTACIÓ DE TREN

L'arribada del ferrocarril afavorí sobremanera el desenvolupament econòmic de la ciutat. El dia 17 de desembre de 1877 s'inaugurà la línia Figueres-Girona, amb la circulació prèvia de trens de prova, i el 20 de gener de 1878, el tram de Figueres a la frontera. Per les fires, es reforçava el servei de trens des de Girona i França i s'oferien preus especials.

Història gràfica de Figueres, Inés Padrosa Gorgot

Flaix

VICENÇ PUMAREDA

■ Tornen les vaques...

Tornen, sí, al caure la tarda, voltes de gavians. Els homes trien el peix i el desen en caixes de plàstic, que són traslladades fins a la llotja, per

a la subhasta informatitzada. Això és ara. Abans... les parelles de bous, recordeu?, les planes, l'encant del peix: -A quatre aquesta morralla!... noranta, vuitanta, setanta, seixanta... -Jo!

VICENÇ PUMAREDA

VICENÇ PUMAREDA

VICENÇ PUJABEDA

VICENÇ PUJARRERA

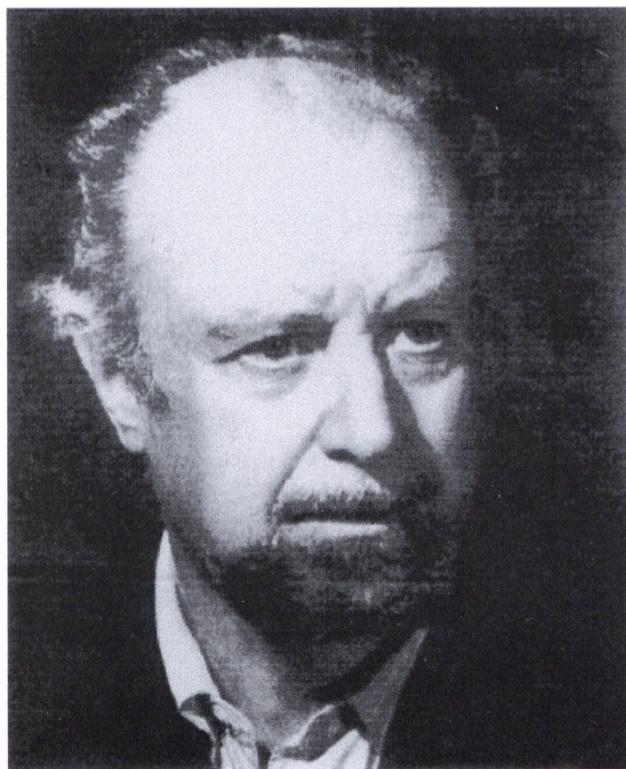
Balcó

■ La tramuntana. Cronologia (II)

JOSEP M. DACOSTA
XAVIER FERRÉS

- 1950 – El Dr. Fontserè publica el llibre *La tramuntana empordanesa i el mestral del golf de Sant Jordi*, obra cabdal per explicar els aspectes meteorològics d'aquest vent.
- 1954 – La revista figuerenca *El Ampurdanés* publica com a almanac un apèndix titulat *El llibre de la tramuntana*. S'edita la *Balada del sabater d'Ordís*, del poeta Carles Fages de Climent, magnífica recreació sobre la tramuntana.
- 1955 – La revista *Canigó* convida els seus lectors a enviar dibuixos, gravats i composicions artístiques sobre com veien la tramuntana.
- 1958 – Es publica la novel·la *Le vent*, de l'escriptor rossellonès, i premi Nobel de Literatura, Claude Simon.
- 1960 – Bufa la tramuntana 23 dies sense parar, entre els mesos d'abril i maig.
- 1961 – El vent fa suspendre que un helicòpter s'emportés el toro de la *corrida* surrealista organitzada per Dalí a Figueres.
- 1966 – L'estudi basat en mesures quotidianes, durant dotze anys, realitzat per l'enginyer meteoròleg G.Casenobe, apareix als *Annals Climatologiques des Pyrénées Orientales* (Perpinyà).
- 1967 – L'enginyer Frederic Macau i Vilar, a partir de les destrosses dels tramuntanals, donà a conèixer una velocitat màxima del vent: 172,9 km/h. Del mateix autor es publica *Teorema de l'Empordà*, sobre la geometrització de la comarca pel vent.
- 1968 – Salvador Dalí pinta el *Crist de la tramuntana*. Josep Pla publica la versió definitiva del seu treball *El vent de garbí i la tramuntana*, assaig sobre la meteorologia del país.
- 1975 – S'inaugura a Figueres el monument a la *Tramuntana*. Després dels actes oficials, comença a bufar una fortíssima tramuntana.
- 1980 – Josep Pla tracta de "sinistra collonada" l'expressió de "l'Empordà, palau del vent". L'escriptor Joan Guillamet publica el llibre *Vent de tramuntana, gent de tramuntana*, on es fan àmplies referències a aquest vent.

La tramuntana,
Quaderns de la Revista de Girona, 1995.

Carles Fages de Climent, poeta de l'Empordà, autor, entre altres, de *Les Bruixes de Llers*, *Balada del sabater d'Ordís* i *Somni de cap de Creus*.

RESTAURANT CAN QUIM
Verge del Carme, 5 - Tel. 972 38 05 37
LA TAVERNA DE CAN QUIM
Plaça Catalunya, 1 - Tel. 972 12 11 87
El Port de Llança

Amb la
Cultura
i les
Tradicions

Llança

Av. Reina Fabiola, 2 – Av. Pau Casals, 13
LLANÇA

”la Caixa”

CAIXA D'ESTALVIS I PENSIONS
DE BARCELONA

GODOY I ASSOCIATS CORREDORIA D'ASSEGURANCES, SL

pi i margall, 1, pral. b - tel. 972 50 02 35 - fax 972 67 29 48 - 17600 figueres

tomàs mieres, 5, esc. 2, 1er. f - tel. 972 20 31 78 - fax 972 20 38 09 - 17005 girona

av. pau casals, 25-27, 1r. tel. 972 38 05 00 - fax 972 38 14 63 - 17490 llançà

ctra. vella, 9 1r - tel. 93 848 40 57 - Fax 93 848 40 58 - 08470 sant celoni

Vida i Pensions

Les Persones

Especials

L'Empresa

Particulars

Els Vehicles

www.godoy-ca.com

Professionals de confiança